



ŚLADAMI LEGEND LUBELSZCZYZNY

ĆWICZENIA DLA OBCOKRAJOWCÓW

CHEŁM 2022

**Materiały dydaktyczne
dla lektorów języka polskiego oraz obcokrajowców**

zostały opracowane w ramach projektu

Śladami legend Lubelszczyzny

**realizowanego przez
Państwową Akademię Nauk Stosowanych w Chełmie**

redakcja

Lucyna Sikorska

Za stronę merytoryczną opublikowanych materiałów dydaktycznych,
a także za ewentualne naruszenie praw autorskich odpowiadają Autorzy.

ISBN 978-83-966895-0-4

Chełm 2022



Projekt jest finansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach Programu Promocja
Języka Polskiego
(This project has been supported by the Polish National Agency for Academic Exchange under the Promocja
Języka Polskiego programme)

Spis treści

| | |
|---|----|
| LUCYNA SIKORSKA O koziołku lubelskim. Historia herbu Lublina | 4 |
| BEATA KUCHARSKA Kamień nieszczęścia. Legenda Lublina | 11 |
| ZYGMUNT GARDZIŃSKI O proroczym śnie Leszka Czarnego. Legenda o powstaniu kościoła farny św. Michała Archaniola w Lublinie | 18 |
| LUCYNA SIKORSKA Czarcia łapa. Lubelska legenda o sędzie diabelskim | 23 |
| EWA NAZARUK-STOTSKA Diabeł i kogut. Legenda z Kazimierza Dolnego | 29 |
| MARIA BORCIUCH Król Kazimierz Wielki i Esterka. Legenda z Kazimierza Dolnego | 36 |
| ZYGMUNT GARDZIŃSKI Strażnik kredowego labiryntu. Jak Duch Bieluch znalazł się w herbie Chełma | 43 |
| BEATA KUCHARSKA Szwedzki stół. Legenda Zamościa | 48 |
| EWA NAZARUK-STOTSKA Polowanie na czarownice. Legenda o zamojskich wiedźmach | 56 |
| LUCYNA SIKORSKA O duchach z zamku w Krupem. Legenda z okolic Krasnegostawu | 64 |
| MARIA BORCIUCH O rycerzu Włodzimierzu. Legenda włodawska | 70 |
| BEATA KUCHARSKA O dzielnym dziku. Legenda łączyńska | 76 |

O koziołku lubelskim. Historia herbu Lublina

Dawno temu, kiedy na terenie dzisiejszego Lublina istniała na wzgórzu Czwartek jedynie osada, która stała się załążkiem miasta, na Polskę najechali Tatarzy. Przeżalone kobiety wraz z dziećmi ukryły się w wąwozie. Niestety w pośpiechu nie zabrały ze sobą pożywienia. W wąwozie znalazły jednak kozę, która ochroniła je przed zimmem i głodem.

Nieco później, na przełomie XIII i XIV wieku lubelscy mieszczenie podjęli starania o nadanie Lublinowi praw miejskich. Długo zabiegali, by stanąć przed obliczem Władysława Łokietka, ówczesnego księcia, a późniejszego króla, który zajęty był wtedy tłumieniem buntu wśród mieszczan krakowskich i sandomierskich.

Książę wysłuchał ich opowieści o Lublinie i dowiedział się, jak podczas najazdu Tatarów koza wyżywiła w wąwozie wiele dzieci. Łokietek był zachwycony tą historią. Obiecał, że Lublin otrzyma prawa miejskie i nakazał, aby w herbie miasta znalazła się koza. Szczęśliwi mieszkańcy postanowili od razu zlecić namalowanie herbu miejskiego. W tym celu udali się do krakowskiego malarza o imieniu Mikołaj. Niestety artysta zamiast kozy namalował starego kozła objadającego się winoroślą. Lubelscy wysłannicy zauważyli to dopiero w drodze powrotnej. Z duszą na ramieniu wracali do miasta, obawiając się reakcji mieszkańców. Mieszczenie jednak tak cieszyli się z nadania praw miejskich, że na wizerunek kozła zareagowali jedynie śmiechem.

Z biegiem czasu obraz koziołka się zmienił. Obecnie na herbie miasta widnieje majestatyczny, srebrny kozioł ze złotymi kopytami i karbowanymi rogami. Stoi on oparty o winorośle, które symbolizują płodność i siłę. Natomiast sam Lublin, na pamiątkę tych wydarzeń, nazywany jest Kozim Grodem.

I. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

| | | P | F |
|----|---|---|---|
| 0. | Na wzgórzu Czwartek powstała pierwsza osada, która dała początek miastu. | X | |
| 1. | Podczas najazdu Tatarów koza wyżywiła dzieci, które ukryły się w wąwozie. | | |
| 2. | Prawa miejskie zostały nadane Lublinowi z inicjatywy Władysława Łokietka. | | |
| 3. | Łokietek postanowił, że w herbie miasta znajdzie się kozioł. | | |
| 4. | Mieszkańcy zamówili herb miasta w Krakowie u lokalnego artysty malarza. | | |
| 5. | Lubelskim wysłannikom bardzo się podobał namalowany herb. | | |
| 6. | Wkrótce zmieniono herb, a wizerunek kozła zastąpiono wizerunkiem kozy. | | |

II. Proszę uporządkować wydarzenia według ich kolejności, a następnie w oparciu o punkty opowiedzieć legendę.

| | | |
|----|--|----|
| A. | Przybycie lubelskich wysłanników do Władysława Łokietka. | |
| B. | Najazd Tatarów na Polskę. | 1. |
| C. | Radość mieszkańców Lublina z nadania praw miejskich. | |
| D. | Uratowanie dzieci. | |
| E. | Złożenie obietnicy przez Łokietka. | |
| F. | Rozczarowanie herbem miejskim. | |
| G. | Namalowanie herbu przez krakowskiego malarza. | |
| H. | Podjęcie starań o nadanie Lublinowi praw miejskich. | |

VI. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty z poprzedniego zadania.

0. Osiem lat temu zostało założone stowarzyszenie kultury polskiej, które **stało się załącznikiem** sobotnio-niedzielnej szkoły kształcącej obecnie kilkuset uczniów.
1. Dyrektor szkoły o wybudowanie sali gimnastycznej, dzięki której uczniowie mogliby spełniać sportowe marzenia.
2. Dawniej to król poszczególnym miejscowościom, obecnie leży to w gestii Rady Ministrów.
3. Mężczyzna oskarżony o kradzież samochodów sądu, który zdecydował o jego tymczasowym aresztowaniu.
4. Andrzej dostał dziś w szkole trzy jedyńki, a ponieważ bał się reakcji rodziców, do domu
5. Ponieważ Anna wiedziała, że mężczyzna kłamie, na jego słowa głośnym
6. Podczas spotkania młodzież pisarza o podróżach do Indii oraz Maroka.

VII. Do podanych zdań proszę wstawić rzeczownik *mieszczanin* w odpowiednim przypadku. Uwaga! Jedna forma jest zbędna.

| |
|---|
| mieszczan • mieszczanami • mieszczanie • mieszczanom mieszczanina • mieszczanin • mieszczan |
|---|

0. **Mieszczanie** wszczęli bunt przeciwko władcy.
1. Jego ojcem był krakowski, który handlował we Lwowie różnymi towarami.
2. Na przełomie XVI i XVII wieku w domach nawet mniej zamożnych warszawskich można było znaleźć srebrne, a nawet połączone elementy zastawy stołowej.
3. Wczoraj przeczytałam ciekawy artykuł, w którym autor opisywał konflikt między a władcą Polski.
4. Król przyznał prawa obywatelskie.
5. Za panowania Władysława Łokietka wybuchł w Krakowie bunt, jednak zamieszki zostały stłumione.

VIII. Od podanych nazw miejscowych proszę utworzyć przymiotniki.

| Kraków | krakowski |
|------------|-----------|
| Sandomierz | |
| Chełm | |
| Włodawa | |
| Zamość | |
| Nałęczów | |
| Lublin | |

IX. Proszę utworzyć według wzoru odpowiednie czasowniki dokonane.

| | |
|-----|----------------|
| o- | reagować |
| wy- | kryć się |
| u- | chronić |
| wy- | malować |
| za- | słuchać |
| na- | żywić |

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/display?v=p2rord78523>

X. Do poniższych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie czasowniki dokonane oraz niedokonane z poprzedniego ćwiczenia.

0. Krem, który kupiłam wczoraj w aptece, **chroni** skórę przed szkodliwym promieniowaniem UV.

Ciepła bielizna termoaktywna skutecznie **ochroni** mnie przed arktycznymi mrozami.

1.

- a. Dziewczyna z oburzeniem na jego skandaliczny komentarz.
- b. Mężczyzna z coraz większym zniecierpliwieniem na pytania słuchaczy.

2.

- a. Nie wiem, co za twoimi słowami.
- b. Chłopiec nagle za krzakiem, żeby koledzy nie mogli go znaleźć.

3.

- a. (ona) mnie spokojnie i obiecała, że nikomu nie zdradzi moich tajemnic.
- b. Moja córka zawsze moich rad, dzięki czemu nie popełnia błędów.

4.

- a. Czy można się tylko chlebem i wodą?
- b. W programie telewizyjnym ekspertka radziła, jak czteroosobową rodzinę za dwadzieścia złotych dziennie.

5.

- a. Ten artysta codziennie jeden obraz i od razu wystawia go na sprzedaż.
- b. Wziął do ręki kredki, a następnie na kartce papieru kolorową łąkę.

KLUCZ

I.

1P; 2F; 3F; 4P; 5F; 6F.

II.

1B; 2D; 3H; 4A; 5E; 6G; 7F; 8C.

III.

A – mieszczanin; B – kopyta; C – osada; D – winorośl; E – majestatyczny; F – wawóz.

IV. wawóz – jar; pożywienie – jedzenie; najazd – inwazja; majestatyczny – dostojny; karbowany – pofałdowany; bunt – protest; załazek – początek; reakcja – odzew; symbolizować – oznaczać; gród – twierdza.

V.

1A; 2D; 3A; 4E; 5G; 6C; 7F.

VI.

1. podjęła starania; 2. nadawał prawa miejskie; 3. stanął prze obliczem; 4. wracał z duszą na ramieniu; 5. zareagowała śmiechem; 6. wysłuchała opowieści.

VII.

1. mieszczanin; 2. mieszczan; 3. mieszczanami; 4. mieszczanom; 5. mieszczan.

VIII.

Sandomierz – sandomierski; Chełm – chełmski; Włodawa – włodawski; Zamość – zamojski; Nałęczów – nałęczowski; Lublin – lubelski.

IX.

ochronić; wyżywić; ukryć się; wysłuchać; namalować; zareagować.

X.

1a. zareagowała, b. reagował; 2a. się kryje, b. ukrył się; 3a. wysłuchała, b. słucha; 4a. żywić, b. wyżywić; 5a. maluje, b. namalował.

Kamień nieszczęścia. Legenda Lublina

Czy wierzysz w to, że coś może przynieść Ci szczęście? Niektórzy Polacy twierdzą, że tak jest. Podobno **bursztyny** i **kryształy górskie** przynoszą zdrowie tym, którzy go noszą, a perły rzeczne oczyszczają organizm i pomagają w walce z chorobami. Autorzy dawnych legend przypisywali kamieniom szlachetnym magiczne właściwości – jak ochrona przed złymi myślami (**ametysty**), wzbudzenie odwagi (**rubiny** i diamenty) oraz obrona przed siłami zła (**nefryty**). Mówiono, że kopalnie kamieni szlachetnych należą do **krasnali**, czyli polskich **krasoludków**, chroniących drogocenne złoża przed chciwością ludzką.

Nie brakowało też opowieści o przeklętych kamieniach, przyniesionych przez **diabły** z samego piekła, aby przynieść ludziom kłopoty i wszelkie nieszczęścia. Te pechowe kamienie nie były ani tak piękne, ani tak rzadko spotykane jak kamienie przynoszące szczęście i powodzenie. Trudno je było rozpoznać wśród innych **głazów**, dlatego tak wielu ludzi doświadczyło ich zgubnego wpływu. Tak jak w legendzie o kamieniu nieszczęścia, którego sam **czart** postawił na drodze do miasta Lublin.

Kamień nieszczęścia przeszkadzał podróżnym i był powodem wypadków, w których niejeden wóz tracił koło, a koń podkowę. Wielu też **piechurów** potykało się o ten kamień, który dziwnym trafem zawsze stawał im na drodze. Wtedy jednak drogi były **wyboiste**, więc nikt nie spostrzegł działań sił diabelskich.

Pewnego dnia przeklęty kamień znalazł się na placu budowy w Lublinie i został wmurowany w ścianę piekarni. Wkrótce piekarnia spłonęła, ale czarciemu kamieniowi nic złego się nie stało.

*– O, jaki to mocny głaz! Jest tylko na nim niewielka rysa. I połyskuje pięknie jak **krzemień** – docenił go murarz. – Wezmę go na budowę prochowni.*

Murarz zrobił tak, jak postanowił. Wkrótce piekielny kamień stał się częścią murów **prochowni**, czyli **młyna** do robienia prochu. Po miesiącu doszło tam do niespodziewanego wybuchu, a potem serii eksplozji, które trwały, dopóki nie wypalił się cały proch. Wszystko to przeraziło mieszkańców Lublina, którzy przez kilka dni i nocy słyszeli huk wybuchów oraz

widzieli wielki ogień. Gdy pożar się skończył, a z młyna prochowego zostały tylko dymiące **zgliszcza**, radni miasta poszli sprawdzić miejsce zdarzenia. Jakież było ich zdziwienie, kiedy wśród **pogorzeli** zobaczyli połyskujący czarny kamień, nieosmalony i zimny. To wydało im się podejrzane, więc pobiegli po pomoc do zakonników.

Duchowni zbadali kamień i ostatecznie **skarcili** mieszkańców za **zabobony**. Przeor zakonny, chcąc uspokoić mieszkańców, postanowił, że wmurują **feralny** kamień w ścianę budowanej świątyni. Lublinianie wierzyli, że w świętym miejscu diabelski kamień straci swą moc.

Mijały tygodnie i wydawało się, że czarci kamień nie sprawi więcej problemów. Wtedy zaczęły się pierwsze kłopoty podczas budowy klasztoru – a to choroba murarzy, a to jakiś dziwny wypadek, a to pogoda przeszkadzała budowniczym niespodziewaną **ulewą** lub upałem. W Lublinie zaczęto **plotkować**, że to pewnie kamień sprowadził na zakon te nieszczęścia. Ostatecznie budowy nie dokończono.

Czy to wina czarnego kamienia? Kto wie? Autorzy legendy są pewni, że tak. Tym bardziej, że ściany niedokończonej świątyni rozebrano, a czarci kamień **przechodził z rąk do rąk** kolejnych mieszkańców Lublina, którzy nie mogli się oprzeć jego **czarowi**. Wydawał się taki mocny i niezniszczalny, że wybierano go przy stawianiu następnych kamienic i murów, by po ich zniszczeniu – wędrować dalej i dalej.

Trwało to bardzo długo, aż wszyscy uwierzyli w legendę o kamieniu nieszczęścia. Mówiono, że każdej nocy lokalne **biesy** toczą go po mieście. Lublinianie położyli **pechowy** kamień przy Bramie Trynitarzkiej, gdzie leży do dziś. Możesz go tam zobaczyć, ale pamiętaj, że to przeklęty kamień i lepiej go omijać z daleka.

Legenda opracowana na podstawie zbioru „Legend lubelskich” autorstwa Józefa Czechowicza, Ośrodek Brama Grodzka i Teatr NN, Lublin 2017.

SŁOWNICZEK:

bursztyn (ukr. бурштиновий), **ametyst** (ukr. аметистовий), **krzemień** (ukr. кремінь)

piechur (ukr. ходунки)

skarcić (ukr. ляяти)

zabobon (ukr. марновірство)

diabeł, czart, bies (ukr. диявол) // diabelski, czarci kamień

feralny, pechowy, nieszczęśliwy (ukr. невдалий)

plotkować (ukr. плітки)

- I. Proszę sprawdzić, czy poniższe zdania są zgodne z tekstem legendy. Należy zaznaczyć we właściwej rubryce, czy to prawda (P), czy fałsz (F).

| Lp. | | P | F |
|-----|--|---|---|
| 1. | Krasnale podrzuciły na lubelską drogę kamień nieszczęścia, aby przynosił ludziom wszelkie kłopoty. | | X |
| 2. | Kamień nieszczęścia przywieziono do miasta Lublin wraz z innymi zebranymi na drodze kamieniami, aby z nich zbudować lokalną piekarnię. | | |
| 3. | Za każdym razem, kiedy kamień nieszczęścia stawał się częścią muru w jakimś budynku, wkrótce dochodziło do pożarów i wybuchów. Nawet świątynia lubelska uległa spaleni, gdy zakonnicy zamurowali tam feralny kamień. | | |
| 4. | Lublinianie wierzyli, że każdej nocy czarty toczą kamień nieszczęścia po ulicach miasta. | | |
| 5. | Pechowy kamień uległ zniszczeniu i już nie zagraża mieszkańcom Lublina. | | |

- II. Proszę zaznaczyć w tabeli wszystkie przymiotniki, którymi w legendzie został opisany tytułowy kamień nieszczęścia, np. *czarci*.

| | | | |
|------------|----------------------|------------|----------------|
| mały | <u>czarci</u> | kruchy | niezniszczalny |
| szlachetny | magiczny | pechowy | cudowny |
| złośliwy | zdrowotny | czerwony | nieszczęśliwy |
| czarny | przeklęty | dziwny | diabelski |
| mocny | ładny | połyskliwy | brzydki |

III. Co znaczą poniższe wyrazy? Proszę połączyć je z odpowiednimi definicjami.

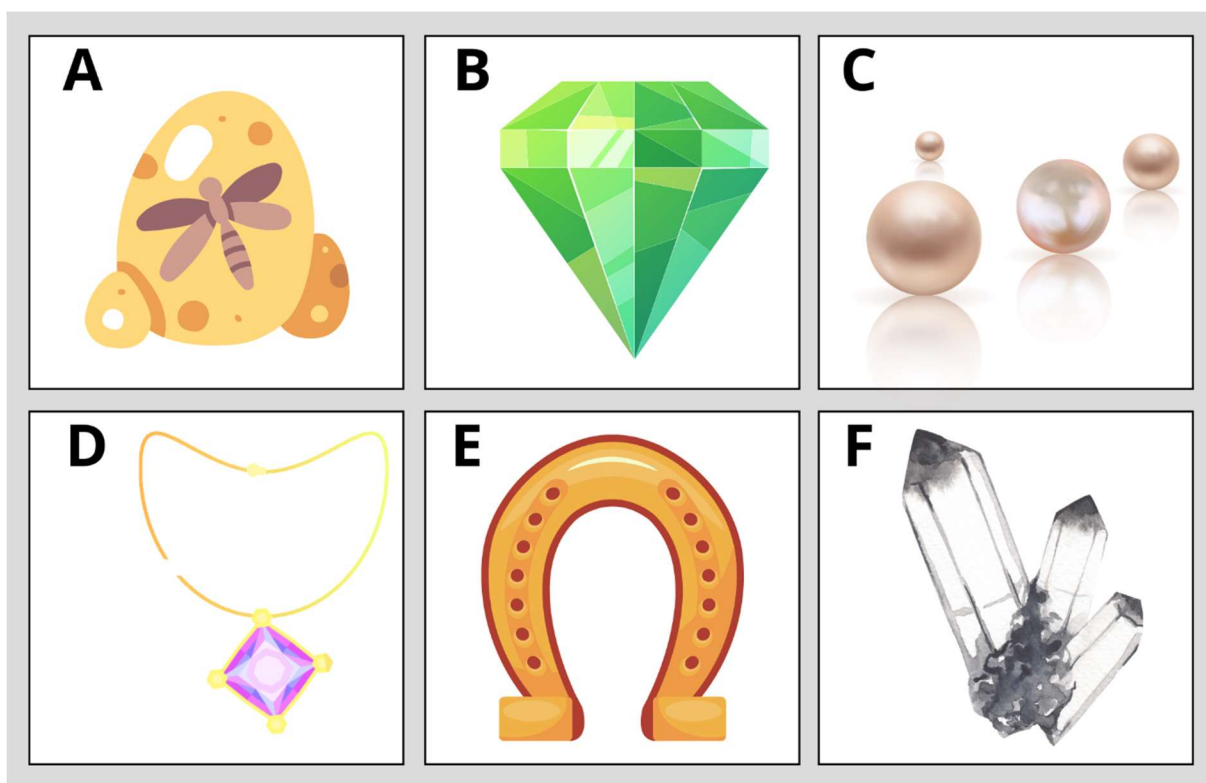
| | | | |
|----|-----------------|---|---|
| 1) | pech → | A | nieszczęśliwy zbieg wydarzeń |
| 2) | legenda | B | zgromadzenie religijne, w którym członkowie są związani ślubowaniem i żyją według określonych reguł |
| 3) | skarcić | C | literacka opowieść fantastyczna, dotycząca przeszłości historycznej lub mitycznej, z wątkami cudowności i magii |
| 4) | zabobony | D | duży kamień |
| 5) | zakon | E | przedmiot, któremu ludzie przypisują magiczną moc |
| 6) | głaz | F | przesady i praktyki wynikające z wiary w nadprzyrodzone zjawiska |
| 7) | amulet | G | udzielić nagany, upomnieć |

IV. Proszę przeczytać ponownie dwa pierwsze akapity tekstu legendy. Jakie magiczne właściwości mają – zdaniem Polaków – kamienie szlachetne? Proszę uzupełnić zdania właściwymi wyrazami z ramki.

| | | | | | |
|------------------------------|------------------|------------------------------|-----------------|--------------------|----------------|
| kryształy górskie | bursztyny | perły słodkowodne | ametysty | krasnołudki | amulety |
|------------------------------|------------------|------------------------------|-----------------|--------------------|----------------|

W wielu polskich legendach bohaterowie wierzą w cudowną moc kamieni szlachetnych i często noszą te kamienie jako **amulety**, wierząc w ich cudowny wpływ. Każdy z tych kamieni naturalnych i szlachetnych miał określoną moc. Naturalne kamienie z Bałtyku, czyli [.....], przynosiły zdrowie ludziom, którzy je nosili jako biżuterię. Dla zdrowia noszono też kamienie wydobywane w górach, były to piękne i białe [.....]. Nie mniej ważne były wytwarzane przez rzeczne mięczaki [.....], które nie były tak drogie jak ich morskie odpowiedniki, ale też wierzono w ich ozdrowieńczą moc. Mówiono też, że kamienie mogą leczyć duszę, np. fioletowe [.....] miały moc odpędzania złych myśli i uczuć. Podobno kamienie te chronił krasny ludek, jak nazywano w Polsce magiczne istoty niewielkiego wzrostu, czyli [.....].

V. Na podstawie poprzedniego ćwiczenia proszę podpisać ilustracje przedstawiające kamienie szlachetne.



| | | | |
|----------|-------|----------|-------|
| A | | D | |
| B | | E | |
| C | | F | |

www.canva.com/ pixaby

VI. Proszę ustalić kolejność zdarzeń.

| | | |
|-----------|----|--|
| | a. | Kamień znalazł się na placu budowy piekarni w Lublinie. |
| | b. | Lublinianie zaczęli podejrzewać, że to diabelski kamień jest przyczyną wszystkich kłopotów, jakie spadały na miasto. |
| 1. | c. | Czarty podrzuciły kamień nieszczęścia na drogę do Lublina. |
| | d. | Mieszczanie poprosili o pomoc zakonników. |
| | e. | Współcześnie kamień nieszczęścia znajduje się przy Bramie Trynitarńskiej w Lublinie. |
| | f. | Feralny kamień wchodził w drogę podróżnym i piechutom, narażając ich na różne kłopoty. |
| | g. | Przez diabelską moc kamienia doszło do eksplozji w dawnej prochowni, a pożar i huk wybuchów straszyły mieszkańców Lublina przez kilka dni. |

VII. Proszę zamienić czasowniki w czasie przeszłym na czasowniki w czasie teraźniejszym.

W Polsce nie (brakowało) **brakuje** opowieści o przeklętych kamieniach. (Zanosili) je zazwyczaj diabły, które (miały) tylko jedno pragnienie - zaszkodzić ludziom, aby spadły na nich wszelkie kłopoty i nieszczęścia. Te pechowe kamienie (nie były) tak piękne jak kamienie, które (przynosiły) szczęście i powodzenie. Ludzie z trudnością (rozpoznawali) je wśród innych gładów, dlatego tak wielu ludzi (doświadczyło) ich zgubnego wpływu. Tak jak w legendzie o kamieniu nieszczęścia, który (znalazł się) w Lublinie.

VIII. Proszę utworzyć rzeczowniki od podanych poniżej przymiotników. Podpowiedź: większość z nich znajduje się w tekście legendy.

czarci → **czart**

pechowy -

lubelska -

nieszczęśliwy -

zimny -

wyboisty -

wybuchowy -

IX. Proszę połączyć antonimy.

1) **szczęśliwy** → **nieszczęśliwy**

2) zimny matowy

3) twardy przyszość

4) błyszczący ogromny

5) przeszłość miękki

6) maleńki odrzucać

7) akceptować gorący

X. (interaktywne)

Do każdego z podanych wyrazów proszę dobrać wyraz o podobnym znaczeniu.

Link i kod QR do zadania -
<https://wordwall.net/pl/resource/39187505>



KLUCZ

I. 1F, 2P, 3F, 4P, 5F; II. czarci, niezniszczalny, pechowy, nieszczęśliwy, czarny, przeklęty, diabelski, mocny, połyskliwy; III. 1A, 2C, 3G, 4F, 5B, 6E, 7E; IV. amulety, 2) bursztyny, 3) kryształy górskie, 4) perły słodkowodne, 5) ametysty, 6) krasnoludki; V. A) bursztyn, B) nefryt, C) perły, D) ametyst, E) to nie kamień, lecz podkowa, F) kryształ; VI. 1C, 2F, 3A, 4G, 5B, 6D, 7E; VII. niosą, mają, nie są, przynoszą, rozpoznają, doświadczą, jest; VIII. pech, Lublin, nieszczęście, zimno, wyboje, wybuch; IX. zimny-gorący, twardy-miękki, błyszczący-matowy, przeszłość-przyszłość, małeńki-ogromny; X. Lublin.

O proroczym śnie Leszka Czarnego. Legenda o powstaniu kościoła farny św. Michała Archaniola w Lublinie

Legenda ta jest bardzo stara, a jej najstarsze zapisy pochodzą z początku XIV wieku. Wówczas to Lublin, położony we wschodniej części województwa sandomierskiego, znajdował się pod panowaniem księcia Leszka Czarnego – władcy Księstwa Krakowskiego i Sandomierskiego.

Miasto i cała ziemia lubelska były często najeżdżane przez sąsiednie plemiona: Rusinów, Litwinów, Jaćwingów czy Tatarów. Tak też stało się w roku 1282. Wówczas to Lublin stał się ofiarą kolejnego najazdu pogańskiego plemienia Jaćwingów.

Książę Leszek Czarny przebywał wówczas w Krakowie. Kiedy dowiedział się o napaści zbrojnej na miasto, pośpieszył mieszkańcom z pomocą. Gdy przybył na miejsce, zobaczył, że napastnicy złupili Lublin i podążyli dalej. Książę postanowił pojechać śladem wrogiego wojska i pokonać je. Jadąc za Jaćwingami, rozbił obóz na stoku wzgórza, w dębowym gaju będącym niegdyś świętym miejscem dla żyjących tu wcześniej pogan. Zmęczony pościgiem udał się na spoczynek, w czasie którego miał sen. We śnie ukazał się mu na tęczowym moście Święty Michał Archanioł, który ponaglał go do dalszej pogoni za Jaćwingami.

Książę natychmiast poderwał swoich rycerzy i ruszył w pościg. Dogonił Jaćwingów pod Łopiennikiem i w ostatecznej bitwie zwyciężył. Dodatkowo uwolnił wziętych do niewoli mieszkańców Lublina. Sen ten okazał się proroczy, a książę Leszek Czarny kazał ściąć drzewa w dębowym gaju, gdzie miał sen, i zbudować świątynię na cześć Świętego Michała Archaniola.

Do dziś mieszkańcy Lublina wierzą, że to Święty Michał obronił ich przed najazdem Jaćwingów, dlatego traktują go jak patrona swojego miasta.

I. Proszę zaznaczyć, czy stwierdzenie jest prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

| | P | F |
|--|---|----------|
| 1. Książę Leszek Czarny nakazał wybudowanie statku. | | x |
| 2. Miasto Lublin zostało napadnięte przez Jaćwingów w 1288 r. | | |
| 3. Książę Leszek Czarny miał sen, w którym ukazał mu się Święty Michał Archanioł. | | |
| 4. Na czele Księstwa Krakowskiego i Sandomierskiego stał książę Leszek Czarny. | | |
| 5. W 1282 r. odbyła się bitwa pod Łopiennikiem. | | |
| 6. Leszek Czarny nakazał wybudowanie kościoła, w miejscu, gdzie miał proroczy sen. | | |

II. Proszę uzupełnić zdania wyrazami z ramki.

| |
|--|
| wzgórze Jaćwingów Lublin ruszyć książę plemię |
|--|

Jaćwingowie to pogańskie **plemię**¹, które napadało tereny województwa sandomierskiego. Jednym z napadanych przez nich miast był² Na ratunek grabionemu miastu ruszył³ Leszek Czarny. Książę ścigał najeźdźców bardzo długo, ale postanowił odpocząć w zagajniku na.....⁴ Gdy zasnął, ukazał mu się we śnie Michał Archanioł, który nakazał mu natychmiast⁵ w pościg. Dzięki temu książę wraz z wojskiem rozbroił.....⁶, a w miejscu proroczego snu kazał wybudować kościół.

III. Proszę zaznaczyć prawidłową odpowiedź.

1. Co śniło się Leszkowi Czarnemu w zagajniku?
 - a) stosy złota
 - b) Michał Archanioł
 - c) Święta Patrycja.

2. Kto jest patronem Lublina?
- Święty Mikołaj
 - Święta Patrycja
 - Święty Michał Archanioł.
3. Co zrobił Leszek Czarny, gdy obudził się ze snu?
- zjadł kolację
 - odbył pojedynek na miecze
 - ruszył w pościg.
4. Kto napadł na Lublin w 1282 roku?
- Węgrzy
 - Tatarzy
 - Jaćwingowie.

IV. Proszę ułożyć we właściwej kolejności.

| | |
|-----------|---|
| | Leszek Czarny rusza z Krakowa w pościg za Jaćwingami. |
| | Zwycięstwo nad Jaćwingami pod Łopiennikiem. |
| 1. | Jaćwingowie napadają na Lublin. |
| | Wybudowanie kościoła pod wezwaniem Michała Archanioła. |
| | Książę wraz z wojskiem rozbija obóz na wzgórzu. |
| | Leszek Czarny ma proroczy sen. Widzi w nim Michała Archanioła, który nakazuje mu ruszyć w pościg. |

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/display?v=pipk044jk22>

V. Proszę połączyć pasujące do siebie wyrażenia.

| | |
|---|-----------|
| 1 | wziąć |
| 2 | plemię |
| 3 | przebywać |
| 4 | podążać |
| 5 | ruszyć |
| 6 | patron |
| 7 | rozbić |

| | |
|------------|---|
| Jaćwingów | |
| dalej | |
| w pościg | |
| obóz | |
| do niewoli | 1 |
| miasta | |
| w Krakowie | |

VI. Proszę połączyć synonimy.

| | |
|---|------------------------------|
| 1 | pospieszyć z pomocą |
| 2 | zwyciężyć w bitwie |
| 3 | udać się na spoczynek |
| 4 | ruszyć w pościg |
| 5 | brać nogi za pas |
| 6 | postawić świątynię |
| 7 | znajdował się pod panowaniem |

| | |
|-----------------------------|---|
| wygrać bitwę | |
| uciekać | |
| być zarządzanym przez kogoś | |
| wybudować kościół | |
| ścigać kogoś | |
| pomóc | 1 |
| iść spać | |

VII. Proszę uzupełnić tabelę według wzoru.

| Liczba pojedyncza | Liczba mnoga |
|-------------------|---------------|
| władca | <i>władcy</i> |
| najazd | |
| obóz | |
| miejsce | |
| pościg | |
| sen | |
| świątynia | |
| most | |

KLUCZ

I. 1F, 2F, 3P, 4P, 5P, 6P.

II. 1 – plemię, 2 – Lublin, 3 – księżę, 4 – wzgórze, 5 – ruszyć, 6 – Jaćwingów.

III. 1b, 2c, 3c, 4c.

IV. 1. Jaćwingowie napadają na miasto Lublin, 2. Leszek Czarny rusza z Krakowa w pościg za Jaćwingami, 3. Księżę wraz z wojskiem rozbija obóz na wzgórzu, 4. Leszek Czarny ma proroczy sen, w którym ukazuje mu się Michał Archanioł. Archanioł nakazuje mu dalszy pościg, 5. Zwycięstwo nad Jaćwingami pod Łopiennikiem, 6. Wybudowanie kościoła pod wezwaniem Michała Archanioła.

V. wziąć do niewoli, plemię Jaćwingów, przebywać w Krakowie, podążać dalej, ruszyć w pościg, patron miasta, rozbić obóz.

VI. pospieszyć z pomocą – pomóc, zwyciężyć w bitwie – wygrać bitwę, udać się na spoczynek – iść spać, ruszyć w pościg – ścigać kogoś, brać nogi za pas – uciekać, postawić świątynię – wybudować kościół, znajdować się pod panowaniem – być zarządzanym przez kogoś.

VII. władca-władcy, najazd – najazdy, obóz – obozy, miejsce – miejsca, pościg – pościgi, sen – sny, świątynia – świątynie, most – mosty.

Czarcia łapa. Lubelska legenda o sędzie diabelskim

Dawno temu, w roku 1637, pewien bogaty magnat najechał i podpalił dom ubogiej wdowy. Kobieta zwróciła się do sądu w Lublinie o odszkodowanie za spalony majątek. Sprawa toczyła się w Trybunale Koronnym, w którym miał swoją siedzibę sąd odwoławczy. Sędziowie Trybunału znani byli w kraju z przekupstwa oraz niesprawiedliwych wyroków. Nie inaczej było i tym razem.

Magnat przekupił świadków, którzy w zamian za kilka dzbanów piwa potwierdzili jego niewinność. Sąd dał wiarę kłamliwym zeznaniom. Sędziowie wydali wyrok niekorzystny dla kobiety. Uznali, że wdowa sama podpaliła swój majątek, ponieważ chciała wyłudzić odszkodowanie od magnata. Zrozpaczona kobieta wzniosła ręce do krucyfiks, który wisiał w sali sądowej, i wykrzyknęła, że czarci by wydali sprawiedliwszy wyrok.

O północy przed budynek Trybunału zajeżdżał powóz, z którego wyszło kilku nieznanych sędziów. Tajemniczy mężczyźni byli ubrani w tradycyjne staropolskie szaty, a na głowach mieli czarne peruki. Przerażony pisarz sądowy dojrzał diabelskie rogi oraz kopyta zamiast stóp, poczuł też zapach siarki.

Diabelscy sędziowie udali się do sali posiedzeń sądu i proces ubogiej kobiety rozpoczął się od nowa. Tym razem jednak sędziowie wydali wyrok sprawiedliwy dla wdowy. Wówczas Chrystus z krzyża trybunalskiego wiszącego w sali rozpraw odwrócił głowę i zapłakał nad ludzką niegodziwością. Aby przypieczętować wyrok, jeden z sędziów oparł się o blat stołu i wypalił w desce ślad dłoni.

Rano wieść o nocnej wizycie w Trybunale lotem błyskawicy obiegła całe miasto. Tłumy zgromadziły się na rynku. Mieszkańcy Lublina widzieli, jak niesprawiedliwi sędziowie, zmierzając do Trybunału na kolejną rozprawę, połamali sobie nogi na schodach. Wszyscy odczytali to jako znak od Boga.

Tajemnicze wydarzenia sprawiły, że w asyście kapłanów przeniesiono cudowny krucyfiks do kolegiaty pod wezwaniem św. Michała, a po dwóch wiekach do katedry, w której znajduje się do dziś. Z kolei stół z wypalonym śladem czarnej łapy można obejrzeć na Zamku Lubelskim, gdzie mieści się Muzeum Narodowe.

I. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

| | | P | F |
|-----|---|---|---|
| 0. | <i>Proces sądowy dotyczył podpalenia domu ubogiej kobiety.</i> | X | |
| 7. | Fałszywi świadkowie otrzymali od magnata wysokie wynagrodzenie. | | |
| 8. | Tajemniczy sędziowie zajechali przed budynek Trybunału Koronnego o godzinie dwudziestej czwartej. | | |
| 9. | Uboga wdowa jako pierwsza zauważyła, że nieznani sędziowie wyglądają jak diabły. | | |
| 10. | Nikt z mieszkańców miasta nie dowiedział się, co zaszło nocą w Trybunale Koronnym. | | |
| 11. | Sędziowie, którzy wydali niesprawiedliwy wyrok, zostali ukarani. | | |
| 12. | Cudowny krucyfiks znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie. | | |
| 13. | Pamiętką po diabelskim procesie jest stół, na którym czart wypalił ślad swojej dłoni. | | |

II. Proszę uporządkować wydarzenia według ich kolejności, a następnie w oparciu o punkty opowiedzieć legendę.

| | | |
|----|--|----|
| A. | Rozpacz kobiety i jej prorocze słowa. | |
| B. | Podpalenie domu ubogiej wdowy. | 1. |
| C. | Ponowna rozprawa prowadzona przez tajemniczych sędziów. | |
| D. | Skierowanie sprawy do sądu o odszkodowanie za spalony majątek. | |
| E. | Przeniesienie krucyfiks do kolegiaty pod wezwaniem św. Michała. | |
| F. | Niesprawiedliwy wyrok sądu. | |
| G. | Wydanie sprawiedliwego wyroku i wypalenie przez jednego z sędziów śladu dłoni na blacie stołu. | |
| H. | Cudowna figurka Chrystusa z krzyża trybunalskiego. | |

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/watch?v=pbgp39mzt23>

III. Do podanych wyrazów proszę dobrać synonimy z ramki.

magnat • stulecie • krucyfiks • szata • łapa
asysta • ~~ezar~~ • towarzyszenie • znak • powóz

Przykład: diabeł – czart

1. szlachcic –
2. krzyż –
3. bryczka –
4. asysta –
5. dłoń –
6. ubranie –
7. wiek –
8. ślad –

IV. Proszę połączyć wyrazy z definicjami.

~~świadek~~ • kolegiata • rozprawa • katedra
sędzia • trybunał • wyrok • peruka

- | | |
|-------------------|---|
| 1. świadek | osoba powołana przez sąd do złożenia zeznań |
| G. _____ | sąd szlachecki w danej Polsce |
| H. _____ | orzeczenie sądu dotyczące winy i kary lub rozstrzygające spór |
| I. _____ | kościół, który nie jest katedrą |
| J. _____ | naturalne lub sztuczne włosy ułożone w kształcie fryzury, przystosowane do zakładania na głowę |
| K. _____ | główny kościół, w którym znajduje się siedziba biskupa |
| L. _____ | osoba powołana do rozpoznawania spraw i wydawania wyroków w imieniu państwa |
| M. _____ | posiedzenie sądu zwołane w celu rozpatrzenia jakiejś sprawy |

V. Proszę połączyć w pary.

| | |
|----------------|----------------|
| 1. czarcia | A. błyskawicy |
| 2. sala | B. łapa |
| 3. odwrócić | C. sądu |
| 4. mieć | D. rozpraw |
| 5. posiedzenie | E. wyrok |
| 6. wydać | F. siedzibę |
| 7. dać | G. wiarę |
| 8. lotem | H. głowę |

| | | | | | | | |
|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 1. | 2. | 3. | 4. | 5. | 6. | 7. | 8. |
| B | | | | | | | |

VI. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty i wyrażenia z poprzedniego zadania.

0. Najsłynniejsza lubelska legenda o **czarciej łapie** związana jest z tajemniczym śladem widocznym na zabytkowym stole, który znajduje się w Muzeum Narodowym w Lubinie.
1. Kiedy na wchodzi sąd, wszystkie obecne osoby muszą powstać z miejsc.
2. Firma „Owocowo-warzywny raj” swoją na terenie Polski, w malowniczej podgórskiej miejscowości.
3. Ponieważ sąd uznał, że oskarżony jest winny, skazujący go na rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na dwa lata.
4. Anna zacisnęła zęby i, żeby nie patrzeć na jego smutną twarz.
5. Choć mężczyzna przekonywał, że jest niewinny, sąd nie jego zapewnieniom.
6. Wiadomości o kobiecie, która popełniła przestępstwo, rozeszły się w spokojnym dotychczas miasteczku.
7. Dzisiejsze zostało odwołane z powodu nieobecności oskarżonego.

VII. Proszę wybrać odpowiednią formę zaimka.

0. Magnat przekupił świadków, a sąd dał wiarę *jego/ich/im* kłamliwym zeznaniom.
1. Sędziowie wysłuchali zeznań ubogiej wdowy, jednak wydali wyrok, który był dla *nich/niej/niego* niekorzystny.
2. Zrozpaczona kobieta wzniosła ręce do krucyfiks i patrząc na *nich/niego/nie*, wykrzyknęła, że czarci by wydali sprawiedliwszy wyrok.
3. Przed budynek Trybunału Koronnego zajechał powóz i wyszło z *nimi/niego/nich* kilku tajemniczych sędziów.
4. Jeden z nieznanych sędziów oparł się o blat stołu i wypalił w *nim/niego/nich* ślad dłoni.
5. Cudowny krucyfiks umieszczono w kolegiacie pod wezwaniem św. Michała, a po dwóch wiekach przeniesiono *ją/go/jego* do katedry.

KLUCZ

I.

1-F, 2-P, 3-F, 4-F, 5-P, 6-F, 7-P

II.

1-B, 2-D, 3-F, 4-A, 5-C, 6-G, 7-H, 8-E

III.

szlachcic – magnat, krzyż – krucyfiks, bryczka – powóz, asysta – towarzyszenie, dłoń – łapa, ubranie – szata, wiek – stulecie, ślad – znak

IV.

A – trybunał, B – wyrok, C – kolegiata, D – peruka, E – katedra, F – sędzia, G – rozprawa

V.

2D, 3H, 4F, 5C, 6E, 7G, 8A

VI.

1. salę rozpraw; 2. ma siedzibę; 3. wydał wyrok; 4. odwróciła głowę; 5. nie dał wiary; 6. lotem błyskawicy; 7. posiedzenie sądu.

VII.

1. niej; 2. niego; 3. niego; 4. nim; 5. go.

Diabeł i kogut. Legenda z Kazimierza Dolnego

Dawno, dawno temu pewien diabeł bardzo lubił podróżować po Polsce. Przelatując nad Kazimierzem Dolnym, miasteczkiem niedaleko Lublina, zobaczył, że jest to piękna i pełna życia miejscowość. Mieszkało w niej dużo ludzi, których łatwo było kusić, dlatego postanowił się tu osiedlić. Na mieszkanie obrał jamę w jednym z malowniczych wąwozów otaczających Kazimierz. Nie zabawił tu jednak długo, gdyż w pobliżu zbudowano klasztor. Czart przeniósł się do fosy, gdzie było mu bardzo dobrze, a mając schronienie, postanowił znaleźć coś do jedzenia. Na jednym z podwórzy ujrzał dorodnego koguta, schwytał go i chciwie pożarł. Ptak bardzo mu zasmakował, dlatego postanowił, że będzie polować wyłącznie na koguty. Upodobał sobie zwłaszcza okazy z czarnymi grzebieniami, ale wszystkie koguty znalazły się w wielkim niebezpieczeństwie. Diablisko było tak łakome, że niebawem w miasteczku pozostał tylko jeden ptak i jego los wydawał się przesądzony. Jednak kogut okazał się bardzo przebiegły i nie tak łatwo było go schwytać. Postanowił, że nie da się złapać czartowi, więc w tym celu wraz ze swoją kurą ukrył się w upatrzonej wcześniej kryjówce.

Diabeł bardzo długo szukał ptaków i nic nie wskórał, mimo że używał wszelkich piekielnych sztuczek. W dodatku z pomocą kogutowi ruszyli zakonnicy z pobliskiego klasztoru. Odnaleźli czarcią kryjówkę i wieczorem nalali do niej święconej wody. Gdy sfrustrowany przedłużającymi się poszukiwaniami czart wrócił do swej nory i poczuł wstrętny dla siebie zapach (nie na darmo wszak mówi się: „Boi się jak diabeł święconej wody”), w popłochu uciekł z Kazimierza.

Ocalone ptaki dumnie wyszły ze swej kryjówki i w tryumfie nad siłami nieczystymi zaczęły przechadzać się po miejskim rynku. Niebawem ich rodzina się powiększyła i w miasteczku zjawiało się wiele kurcząt.

Od tego czasu kogut jest symbolem Kazimierza, zaś na pamiątkę tamtych wydarzeń miejscowe piekarnie do dziś wypiekają z ciasta pyszne koguty. Jeśli ktoś chce się nauczyć tej sztuki, może to zrobić podczas warsztatów organizowanych w Muzeum Koguta i Kazimierskich Tradycji Kulinarnych.

Na podstawie:

1. *Legenda o kogucie kazimierskim*, Zakładka z legendą, Wydawnictwo MAKI, Lublin.
2. <https://www.muzeumkoguta.pl/o-kogucie/> Dostęp: 10.07.2022

I. Proszę przeczytać legendę i zaznaczyć P – prawda lub F – fałsz.

1. Kazimierz Dolny leży niedaleko Lublina. P/F
2. Diabeł zamieszkał w kamienicy na rynku. P/F
3. Przysmakiem diabła były szare kaczki. P/F
4. Wkrótce po osiedleniu się siły nieczystej w Kazimierzu zabrakło kogutów. P/F
5. Zakonnicy przegrali czarta za pomocą wody święconej. P/F
6. Symbolem miasteczka jest biała gęś. P/F
7. W Kazimierzu Dolnym znajduje się Muzeum Koguta i Kazimierskich Tradycji Kulinarynych. P/F

II. Proszę wskazać słowo, które nie pasuje do pozostałych i wyjaśnić, dlaczego.

1. Kogut – indyk – krowa – gęś
2. Zakonnik – mnich – ksiądz – prawnik
3. Diabeł – czart – demon – anioł
4. Muzeum – łazienka – kościół – piekarnia
5. Woda – ogień – miód – powietrze

III. Proszę dobrać w pary wyrazy bliskoznaczne.

| | |
|------------------|-------------------|
| 1. Okaz | a) Sprytny |
| 2. Przebiegły | b) Bez powodzenia |
| 3. Łakomy | c) Zakonnik |
| 4. Bezskutecznie | d) Coś osiągnąć |
| 5. Mnich | e) Ukrycie |
| 6. Czart | f) Egzemplarz |
| 7. Coś wskórać | g) Diabeł |
| 8. Osiedlić się | h) Nienasycony |
| 9. Kryjówka | i) Zamieszkać |
| 10. Sfrustrowany | j) Zniechęcony |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
| | | | | | | | | | |

Link do interaktywnej wersji zadania:

<https://learningapps.org/display?v=pt1ks7uu222>

IV. Czasowniki w bezokoliczniku proszę podać w trybie rozkazującym (druga osoba liczby pojedynczej).

Przepis na koguta drożdżowego

Składniki:

20 g świeżych drożdży, 400 g mąki, 60 g cukru, 150 ml mleka, 1 duże jajko, 50 g rozpuszczonego masła, szczypta soli

Sposób przygotowania:

1. Do miski**pokrusz**....(pokruszyć) drożdże,(posypać)¹ cukrem,(rozetrzeć)² łyżką do uzyskania płynnej konsystencji.(Wlać)³ ciepłe mleko,(wymieszać)⁴.(Dodać)⁵ rozpuszczone masło, jajko, sól oraz mąkę.(Wyrobić)⁶ jednolite ciasto.(Odstawić)⁷ na około pół godziny do wyrośnięcia.(Wyłożyć)⁸ na deskę,(podzielić)⁹ na 3 części po ok. 240 g każda.(Uformować)¹⁰ wałki.

2. Jeden wałek(ułożyć)¹¹ na kształt przypominający znak zapytania,(odciąć)¹² kawałek, bo będzie potrzebny na łapki i patyk. Pozostałe dwa wałki(umieścić)¹³ u nasady szyi koguta. Formując szyję, wałek(zapleść)¹⁴ na kształt krótkiego, luźnego warkocza. Z dłuższego wałka(uciąć)¹⁵ niewielki kawałek potrzebny do uformowania grzebienia i oka. Dwa wałki tworzące ogon(przeciąć)¹⁶ wzdłuż na dwie części,(wywinąć)¹⁷ tak by stworzyły pióra koguta. Z odciętych kawałków ciasta(ulepić)¹⁸ łapki, patyk na którym siedzi kogut, grzebień, dzióbek oraz jego oko.

3. Nie(zostawiać)¹⁹ do wyrośnięcia dłużej niż 10–15 minut, by nie straciło formy. Wierzch lekko(posmarować)²⁰ roztrzepanym jajkiem lub wodą.(Wstawić)²¹ do piekarnika nagrzanego do 180°C,(piec)²² ok. 17–19 minut do zrumienienia wierzchu.

<https://www.przyslijprzepis.pl/przepis/drozdzowy-kogut>

V. Z czym można zjeść koguta drożdżowego? Proszę podać 5 propozycji.

Koguta drożdżowego można zjeść z

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

VI. Rzeczownik *mnich* proszę wstawić w odpowiedniej liczbie i przypadku

1. Bardzo znany opowiada ciekawe historie.
2. W tym klasztorze mieszka wielu
3. Dziecko z wielkim zainteresowaniem przyglądało się dwóm starym
4. Na Górze Atos mieszkają
5. Na dzisiejszej mszy nie było najstarszego
6. Studenci poszli na pielgrzymkę z młodym wesołym
7. Nauczycielka opowiadała dzieciom o częstochowskich
8. Wieśniacy przynosili dary mieszkającemu nieopodal ich wioski.

VII. Proszę podkreślić odpowiednią formę zaimka.

1. Diabeł, zobaczywszy Kazimierz Dolny, postanowił w *nim/ niemu/ nich* zamieszkać.
2. Na podwórzu czart schwytał koguta i zjadł *go /jego /on* ze smakiem.
3. Kusić ludzi, to znaczy zachęcać *oni/ ich /nimi* do robienia różnych złych rzeczy.
4. Zakonnicy pomogli przepędzić siłę nieczystą: odstraszyli *jej/ nią /ją* za pomocą święconej wody.
5. W miasteczku znowu pojawiły się kureczęta, a ludzie bardzo o *nich/ nie /je* dbali.
6. Turyści chętnie odwiedzają Muzeum Koguta i Kazimierskich Tradycji Kulinarynych, bo tam przygotowano dla *nimi/ nie/ nich* wiele atrakcji.

VIII. Proszę połączyć początki frazeologizmów z ich zakończeniami.

| | | | | | | |
|------------------------------|---------------------------|---|---|---|---|---|
| 1. Gdzie diabeł nie może, | a) tkwi w szczegółach | | | | | |
| 2. Diabeł | b) a diabła nie gniewaj. | | | | | |
| 3. Bać się jak | c) diabeł święconej wody. | | | | | |
| 4. Nie taki diabeł straszny, | d) tam babę pośle. | | | | | |
| 5. Gdzie diabeł mówi | e) to się diabeł cieszy. | | | | | |
| 6. Jak się człowiek cieszy, | f) dobranoc. | | | | | |
| 7. Bogu się kłaniaj | g) jak go malują. | | | | | |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| | | | | | | |

Link do interaktywnej wersji zadania:

<https://learningapps.org/display?v=peh56qqu322>

Proszę wyjaśnić, co oznaczają te frazeologizmy? Proszę ułożyć zdania z trzema wybranymi zwrotami.

- 1.
- 2.
- 3.

IX. Sposoby na wygnanie czarta.

W legendzie jest mowa, że zakonnicy przegrali czarta za pomocą wody święconej. Proszę wymyślić 5 innych sposobów na przegonienie diabła.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

KLUCZ

I.

1. P
2. F
3. F
4. P
5. P
6. F
7. P

II.

1. Krowa, gdyż to nie jest drób.
2. Prawnik, gdyż to nie jest osoba duchowna.
3. Anioł, gdyż to nie jest zły duch.
4. Łazienka, gdyż to nie jest budynek.
5. Miód, gdyż to nie jest żywioł.

III.

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
| f | a | h | b | c | g | d | i | e | j |

IV.

0. ***pokrusz***
1. Posyp
2. Rozetrzyj
3. Wlej
4. Wymieszaj
5. Dodaj
6. Wyrób
7. Odstaw
8. Wyłóż
9. Podziel
10. Uformuj
11. Ułóż
12. Odetnij
13. Umieść
14. Zapleć
15. Utnij
16. Przetnij
17. Wywiń
18. Ulep
19. Zostawiaj
20. Posmaruj
21. Wstaw
22. Piecz

V.

1. Z apetytem
2. Z ulubionym dżemem
3. Z masłem
4. Z miodem
5. Z kremem czekoladowym

VI.

1. mnich
2. mnichów
3. mnichom
4. mnisi
5. mnicha
6. mnichem
7. mnichach
8. mnichowi

VII.

1. Diabeł, zobaczywszy Kazimierz Dolny, postanowił w nim/niemu/nich zamieszkać.
2. Na podwórzu czart schwytał koguta i zjadł go /jego /on ze smakiem.
3. Kusić ludzi, to znaczy zachęcać oni/ ich /nimi do robienia różnych złych rzeczy.
4. Zakonnicy pomogli przepędzić siłę nieczystą: odstraszyli jej/ nią /ją za pomocą święconej wody.
5. W miasteczku znowu pojawiły się kurczęta, a ludzie bardzo o nich/ nie /je dbali.
6. Turyści chętnie odwiedzają Muzeum Koguta i Kazimierskich Tradycji Kulinarnych, bo tam przygotowano dla nimi/ nie/ nich wiele atrakcji.

VIII.

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| d | a | c | g | f | e | b |

Przykładowe wyjaśnienia:

1. Kobieta jest w stanie dokonać rzeczy niemożliwych.
2. Warto zwracać uwagę na detale.
3. Bardzo się czegoś bać.
4. Coś, co na pierwszy rzut oka wydawało się przerażające, wcale takie nie jest.
5. Odległe, trudno dostępne miejsce.
6. Nie warto się śpieszyć.
7. Należy dobrze żyć.

Przykładowe zdania:

1. Moja koleżanka umie wszystko załatwić, mówi się o niej: „Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle”.
2. Pozytywny wynik egzaminu z rozumienia tekstów pisanych może zależeć od jednego słowa, gdyż jak wiadomo diabeł tkwi w szczegółach.
3. Zosia bała się skoczyć ze spadochronem jak diabeł święconej wody, jednak, gdy już się na to odważyła, to okazało się, że nie taki diabeł straszny, jak go malują.

IX.

Przykładowe odpowiedzi:

1. Można kazać diabłu nauczyć się gramatyki języka polskiego i zrobić mu trudny test.
2. Można poprosić o pomoc policjantów lub żołnierzy.
3. Można odmówić przy diable modlitwę.
4. Można przygotować magiczny napój z dodatkiem przeterminowanego soku.
5. Można zaproponować diabłu przerzucenie się na koguty z ciasta.

Król Kazimierz Wielki i Esterka. Legenda z Kazimierza Dolnego

Król Kazimierz III Wielki był władcą wielce zasłużonym dla kraju, przeprowadził wiele reform gospodarczych, przyczynił się do rozbudowy ogromnej liczby miast, zamków, kościołów. Jak pisał o nim kronikarz Jan Długosz – „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”. Wśród jego osiągnięć jest też ufundowana w 1364 roku Akademia Krakowska (dziś Uniwersytet Jagielloński). Kazimierz Wielki zwany był „królem chłopów”, bo „jak nikt potrafił sympatyzować z najsłabszymi”. Prowadził także bardzo tolerancyjną politykę wobec społeczności żydowskiej w Królestwie Polskim, wspierając osadnictwo Żydów i angażując ich w rozwój gospodarczy kraju.

Jednocześnie ostatni z Piastów znany był ze słabości do płci pięknej. W różnych źródłach opisywane są: jego bujne życie uczuciowe, liczne żony i kochanki, z których najsłynniejszą wydaje się Żydówka Esterka.

A wszystko się zaczęło, kiedy Kazimierz Wielki bawił w okolicach Kazimierza Dolnego. Król upodobał sobie malownicze tereny w dolinie rzeki Bystrej, dlatego często zapuszczał się w okoliczne lasy, żeby zapolować na niedźwiedzia. Aby pobyt w tej krainie był wygodniejszy dla niego i jego świty, polecił wybudować zamek w mieście królewskim nad Wisłą, które nosiło to samo imię co król. Pewnego razu rumak poniósł króla i w trakcie szalonej ucieczki zrzucił władcę z grzbietu. Wskutek tego upadku król odniósł poważne obrażenia. Do cierpiącego wezwano medyka, którym okazał się miejscowy Żyd. Człowiek ten był już w sędziwym wieku i prawie nie widział, dlatego towarzyszyła mu jego wnuczka Esterka. Dziewczyna, przypatrując się pracy dziadka, zgłębiała tajniki sztuki medycznej. To ona zbierała zioła i przygotowywała mikstury na różne przypadłości, którymi leczono zarówno ubogich, jak i miejscową szlachtę. Początkowo szambelan nie wyrażał zgody na to, aby niewiasta towarzyszyła medykowi podczas oględzin monarchy, ale w miasteczku nie było nikogo innego, kto mógłby przynieść ukojenie cierpiącemu królowi, więc w końcu wydano pozwolenie. Należy dodać, że Esterka była dziewczyną słynącą nie tylko z wiedzy medycznej, ale też z niezwyklej urody. Ten fakt nie umknął uwadze króla. Dziewczyna opatrywała rany i zabawiała monarchę barwnymi opowieściami z życia mieszkańców Kazimierza Dolnego. Jej dźwięczny głos zdawał się leczyć nie mniej niż stosowane medykamenty. Król szybko odzyskał siły i chęć do życia. Oczarowany jej urodą i wdzięczny za opiekę postanowił podarować Esterce

dom przy głównej ulicy miasta. Kiedy tylko władca przybywał w te strony, odwiedzał Esterkę i jej dziadka w ich nowym domu. Sympatia do pięknej Żydówki szybko przerodziła się w wielką miłość. Romans przetrwał wiele lat, jednak musiał pozostać w ukryciu, ponieważ król miał zobowiązania wobec kraju i narodu. Kiedy Esterka powiła królowi syna, podarował jej niewielki zamek w Bochothnicy. Oba zamki, w Bochothnicy i Kazimierzu, połączone były podziemnymi korytarzami, aby ułatwić zakochanym potajemne schadzki. Ukochana króla dała mu kilkoro dzieci. Synowie z nieprawego łoża nie mogli dziedziczyć tronu, ale podobno zostali uwzględnieni w królewskim testamencie. Gdy Kazimierz śmiertelnie zachorował, Esterka próbowała się z nim zobaczyć, ale jej do niego nie wpuszczono. Po śmierci króla zniknęła wraz z dziećmi z zamku i nie wiadomo, jakie były jej dalsze losy. Pamięć o niej i historia miłości króla Kazimierza została utrwalona w utworach literackich twórców z różnych epok.

I. Proszę przeczytać tekst, a następnie odpowiedzieć na pytania.

1. Co kronikarz Jan Długosz napisał o Kazimierzu Wielkim?

.....
.....

2. Jaką politykę prowadził król wobec społeczności żydowskiej?

.....
.....

3. O jaką słabość posądzano ostatniego króla z dynastii Piastów?

.....
.....

4. Co wydarzyło się na polowaniu?

.....
.....

5. Kim była Esterka i jakie były jej losy po śmierci króla?

.....
.....

II. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

| | | P | F |
|-----|---|---|---|
| 0. | <i>Kazimierz Wielki był królem Polski.</i> | X | |
| 14. | Kazimierz Wielki uwielbiał polowania. | | |
| 15. | Esterka była wnuczką Szweda. | | |
| 16. | Król wybudował zamek dla Esterki w Dorohusku. | | |
| 17. | Zamki w Kazimierzu i w Bochojtnicy łączyły podziemne korytarze. | | |
| 18. | Kazimierz miał z Esterką tylko córki. | | |
| 19. | Kazimierz Wielki był nieudolnym władcą. | | |
| 20. | Romans króla i pięknej Żydówki przetrwał wiele lat. | | |
| 21. | Po śmierci króla Esterka wraz z dziećmi zniknęła. | | |

III. Do podanych słów proszę dobrać synonimy z ramki.

| |
|---|
| uciec • lekarz • polowanie • leki • rumak kobieta • władca • spotkanie • stary • centralny |
|---|

- | | |
|--------------------|------------------------|
| 1. król - | 6. medyk - |
| 2. łowy - | 7. główny - |
| 3. koń - | 8. schadzka - |
| 4. sędziwy - | 9. medykamenty - |
| 5. umknąć - | 10. niewiasta - |

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/display?v=p1fni2vda22>

IV. Proszę połączyć wyrazy z ich definicjami.

puszcza • cyrulik • zamek • szlachta • monarcha
szambelan • miłość • zioła • tunel • los

- A. _____ cyrulik _____ osoba bez wykształcenia medycznego, zajmująca się leczeniem ludzi
- B. _____ rośliny stosowane w medycynie i ziołolecznictwie
- C. _____ głębokie przywiązanie do kogoś lub czegoś; silne, namiętne uczucie
- D. _____ duży las, najczęściej zachowany w pierwotnej formie
- E. _____ doła, koleje życia, sytuacja życiowa
- F. _____ średniowieczna budowla obronna; częstokroć miejsce pobytu króla i jego dworu
- G. _____ osoba sprawująca władzę w państwie o ustroju monarchii
- H. _____ wywodzący się z rycerstwa stan społeczny mający prawa otrzymane od władców i dziedziczne przywileje
- I. _____ przejście podziemne, podkop, kryte przejście
- J. _____ jeden z ważniejszych urzędników królewskich

V. Proszę połączyć w pary.

| | |
|-----------------|--------------------|
| 1. podziemny | A. wobec narodu |
| 2. zamek | B. tereny |
| 3. Kazimierz | C. medyczna |
| 4. zobowiązania | D. korytarz |
| 5. przynieść | E. wiek |
| 6. wiedza | F. królewski |
| 7. malownicze | G. ukojenie |
| 8. sędziwy | H. Dolny |

| | | | | | | | |
|----|----|----|----|----|----|----|----|
| 1. | 2. | 3. | 4. | 5. | 6. | 7. | 8. |
| D | | | | | | | |

VI. Proszę wybrać poprawną odpowiedź.

0. Miasto nad Wisłą w województwie lubelskim:

- a) Chełm,
- b) Lublin,
- c) Kazimierz Dolny.

1. Legenda to:

- a) wierszowany utwór literacki,
- b) opowieść o wydarzeniach i postaciach historycznych, bohaterach lub świętych,
- c) przesadnie pochwalny utwór literacki.

2. Bohater legendy to król:

- a) Władysław Łokietek,
- b) Kazimierz Wielki,
- c) Kazimierz Jagiellończyk.

3. Podczas polowania koń:

- a) poniósł króla,
- b) uniósł króla,
- c) podniósł króla.

4. Król cierpiał z powodu:

- a) zapalenia płuc,
- b) złamanego serca,
- c) obrażeń doznanych podczas upadku z konia.

5. Schadzki króla i Esterki odbywały się w:

- a) zamkowej wieży,
- b) ruinach zamku,
- c) zamku w Bochothnicy.

6. Synowie z nieprawego łoża to:

- a) dzieci mające innego ojca,
- b) dzieci pochodzące ze związku pozamałżeńskiego,
- c) dzieci adoptowane.

VII. Do podanych wyrazów proszę dopisać:

| a) przymiotniki | b) rzeczowniki |
|-------------------------|--------------------------------|
| król – <i>królewski</i> | uzdrawiać – <i>uzdrowienie</i> |
| teren – | wezwać – |
| miasto – | poznać – |
| Żyd – | leczyć – |
| medyk – | cierpieć – |
| centrum – | budować – |
| miłość – | zrzucić – |
| szlachta – | przygotować – |
| uczucie – | pracować – |
| podziemie – | przybyć – |

KLUCZ

II. 1P 2F 3F 4P 5F 6F 7P 8P.

III. władca 2. polowanie 3. rumak 4. stary 5. uciec 6. lekarz 7. centralny 8. spotkanie 9. Leki 10. kobieta

IV. A. cyrulik; B. zioła; C. miłość; D. puszcza; E. los; F. zamek; G. monarcha; H. szlachta; I. tunel;
J. szambelan.

V. 1D 2F 3H 4A 5G 6C 7B 8E.

VI. 1b 2b 3a 4c 5c 6b.

VII. król – *królewski*; teren – *terenowy*; miasto – *miejski*; Żyd – *żydowski*; medyk – *medyczny*; centrum – *centralny*; miłość – *miłosny*; szlachta – *szlachecki*; uczucie – *uczuciowy*; podziemie – *podziemny*; uzdrawiać – *uzdrowienie*; wezwać – *wezwanie*; poznać – *poznanie*; leczyć – *leczenie*; cierpieć – *cierpienie*; budować – *budowanie, budowa*; zrzucić – *zrzucanie, zrzut*; przygotować – *przygotowanie*; pracować – *praca*; przybyć – *przybycie*.

Strażnik kredowego labiryntu. Jak Duch Bieluch znalazł się w herbie Chełma

Jak głosi stara legenda, książę halicki Daniel Romanowicz wybudował w XIII wieku gród o nazwie Chełm, który ostatecznie stał się stolicą jego księstwa – Rusi Halickiej. Gród został wybudowany na wzgórzu. Poniżej grodu w jaskini kredowej żył niedźwiedź, który był tak biały, jak znajdująca się w jaskini kreda.

Według legendy podczas kolejnego najazdu Tatarzy napadli na pobliską jaskinię w poszukiwaniu ludzi i ich skarbów. Wtedy wyszedł im naprzeciw biały niedźwiedź. Stał między trzema dębami, które rosły nieopodal, i zaczął przeraźliwie ryczeć. Ryczał tak głośno, że Tatarzy uciekli, ile sił w nogach. Biały niedźwiedź między trzema dębami stał się obrońcą grodu, a obecnie znajduje się w herbie Chełma.

Ale to nie jest jedyna opowieść o białym niedźwiedziu. Mieszkańcy grodu tak się go bali, że pewnego razu podczas polowania zbudowali przed jaskinią pogański ołtarz i zapalili święty ogień. Niedźwiedź, wychodząc ze swej jaskini, przestraszył się widoku ognia. Zapadł się pod ziemię do kredowych korytarzy wydrążonych przez mieszkańców grodu. Jak głosi legenda, kredowe korytarze pod wzgórzem od wieków były połączone z korytarzami pod miastem. Od tej pory niedźwiedź przyjął postać Ducha Bielucha, który strzeże miasta i jego mieszkańców przed niebezpieczeństwem. Do dziś można go spotkać w chełmskich podziemiach. Prosi on wszystkich zwiedzających, by przyłożyli rękę do ściany kredowej i pomyśleli życzenie, które dzięki Duchowi Bieluchowi spełni się w niedalekiej przyszłości.

I. Proszę zaznaczyć, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

| | P | F |
|---|---|---|
| Duch Bieluch był zielony jak trawa. | | × |
| Pod grodem znajdowały się korytarze z kredy. | | |
| Biały niedźwiedź przegonił Tatarów, którzy chcieli napaść na Chełm. | | |
| Gród o nazwie Chełm założył Daniel Kijowski. | | |
| Biały niedźwiedź zmienił się w Ducha Bielucha. | | |
| Biały niedźwiedź jest w herbie miasta Chełm | | |

II. Proszę uzupełnić zdania wyrazami z ramki.

stolicą biały bali się ogień Daniel napadany

W XIII wieku książę halicki **Daniel**⁰ Romanowicz wybudował gród o nazwie Chełm. Chełm stał się¹ księstwa halickiego.

W XIII wieku Chełm był wiele razy² przez Tatarów.

Obrońcą grodu był³ niedźwiedź.

Mieszkańcy grodu⁴ niedźwiedzia.

Przestraszeni mieszkańcy zapalili pogański⁵.

III. Proszę wybrać z ramki odpowiednie określenia pasujące do rzeczowników.

pogański kredowa dobrzy biały ~~miejski~~

miejski herb

.....jaskinia

.....niedźwiedź

.....ogień

.....ludzie

IV. Proszę dopasować nazwy do obrazków.

dąb niedźwiedź jaskinia książę gród



gród



| | |
|--|--|
| | |
|--|--|



| |
|--|
| |
|--|

Źródło:

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%B3d>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Nied%C5%BAwied%C5%BA_polarny

https://pl.wikipedia.org/wiki/W%C5%82adys%C5%82aw_II_Jagie%C5%82%C5%82o

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jaskinia_%C5%81okietka#/media/Plik:Jaskinia_Lokietka_Wejscie.jpg

https://pl.wikipedia.org/wiki/D%C4%85b#/media/Plik:Lalande-FR-89-balles_rondes_de_foin-04.jpg

V. Proszę zaznaczyć prawidłową odpowiedź.

0. Co przedstawia herb Chełma?

- a) Ducha Bielucha
- b) białego niedźwiedzia między trzema dębami
- c) księcia Daniela Romanowicza.

1. Kto napadł na gród księcia Daniela?

- a) Tatarzy
- b) Turcy
- c) Węgrzy.

2. Co się stało z niedźwiedziem, kiedy przestraszył się pogańskiego ognia?

- a) uciekł do lasu
- b) rozplakał się
- c) zapadł się pod ziemię i zmienił w Ducha Bielucha.

3. Kogo można obecnie spotkać w chełmskich podziemiach?

- a) Ducha Bielucha
- b) wróżkę
- c) białego niedźwiedzia.

VI. Proszę uzupełnić tabelę według wzoru.

| Liczba pojedyncza | Liczba mnoga |
|-------------------|---------------------|
| niedźwiedź | <i>niedźwiedzie</i> |
| Tatar | |
| mieszkaniec | |
| jaskinia | |
| ogień | |
| korytarz | |

VII. Proszę ułożyć zdania w odpowiedniej kolejności.

| | |
|----|---|
| | Tatarzy odwiedzili pobliską jaskinię w poszukiwaniu ludzi i ich skarbów. |
| | Przestraszony niedźwiedź wpadł do podziemnych korytarz i stał się Duchem Bieluchem. |
| 1. | W XIII wieku książę Daniel Romanowicz wybudował gród o nazwie Chełm. |
| | Mieszkańcy grodu zapalili pogański ogień. |
| | Chełmski gród był napadany przez Tatarów. |
| | Ryczący niedźwiedź tak przestraszył Tatarów, że uciekli, ile sił w nogach. |

VIII. Proszę ułożyć puzzle przedstawiające herb Chełma. Proszę uzupełnić wyrazy odpowiednio literą „o” lub „w”.

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/display?v=pkjvsqtpa22>

| | |
|------------|-----------|
| niedz_iedź | k_rytarz |
| XIII_iek | kred_wa |
| p_gański | _zgórze |
| p_dziemia | księst_o |
| _gień | _ybudo_ać |
| _br_ńca | st_lica |



Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Herb_Che%C5%82ma#/media/Plik:Herb_Che%C5%82ma.png

KLUCZ

I. prawda, prawda, fałsz, prawda, prawda.

II. 1. stolicą, 2. napadany, 3. biały, 4. bali się, 5. ogień.

III. kredowa jaskinia, biały niedźwiedź, pogański ogień, dobrzy ludzie.

IV. niedźwiedź, książę, jaskinia, dąb.

V. 1a, 2c, 3a.

VI. Tatar – Tatarzy, mieszkaniec – mieszkańcy, jaskinia – jaskinie, ogień – ognie, korytarz – korytarze.

VII.

W XIII wieku książę Daniel Romanowicz wybudował gród o nazwie Chełm. Chełmski gród był napadany przez Tatarów. Tatarzy odwiedzili pobliską jaskinię w poszukiwaniu ludzi i ich skarbów. Ryczący niedźwiedź tak przestraszył Tatarów, że uciekli, ile sił w nogach. Mieszkańcy grodu zapalili pogański ogień. Przestraszony niedźwiedź wpadł do podziemnych korytarz i stał się Duchem Bieluchem.

VIII. niedźwiedź, XIII wiek, pogański, podziemia, ogień, obronca, korytarz, kredowa, wzgórze, księstwo, wybudować, stolica.

Szwedzki stół. Legenda Zamościa

Zapewne wiesz, czym jest **szwedzki stół**. To rodzaj serwowania potraw, gdzie goście nie siadają, ale stoją przy stole. Nazwa sugeruje, że ten **bufet** wymyślili Szwedzi, ale możliwe, że było zupełnie inaczej. Napisano nawet o tym wesołą opowieść. Jednak początek tych wydarzeń nie był zabawny.

Działo się to w trudnych czasach, kiedy Polacy prowadzili wojnę z **najeźdźcą** ze Szwecji. Atak był tak duży i niespodziewany, że nazwano go **potopem** szwedzkim. Wroga armia wydawała się zbyt liczna i **niezwycięzona** – jak **żywiol** wody odbierała ziemie **Rzeczypospolitej**. Wydawało się, że nie ma już ratunku, a król Szwedów, Karol X Gustaw, zostanie też królem pokonanej Polski. Pojawiły się jednak na drodze szwedzkiej armii twierdze, których nie mogli podbić tak łatwo.

Jednym z takich miast był Zamość, gdzie zdarzyła się ta historia. To 100-letnie wówczas miasto było piękne i bogate, ale też dobrze **ufortyfikowane** i uzbrojone. Wojsko i mieszkańcy dzielnie i długo bronili się podczas oblężenia, a dowodził nimi **zacny** Jan Sobiepan Zamoyski.

Widząc, że walki się przedłużają, król szwedzki postanowił zdobyć Zamość w sposób podstępny i nieuczciwy. Napisał list do ordynata zamojskiego, zapewniając, że docenia odwagę obrońców i dlatego rezygnuje z dalszego oblężenia miasta. Postawił tylko jeden warunek – chciał poznać słynną **gościnność** Polaków.

Po przeczytaniu tego życzenia Sobiepan **rzekł** posłańcom szwedzkim, że zgadza się i zaprasza króla Gustawa na gościnę. Ordynat wiedział, że Szwedzi chcą użyć fortelu, aby dostać do miasta. Postanowił ich **przechytryć**. Polecił ludziom wynieść największe stoły jakie mieli. Kucharzom kazał przygotować lokalne dania. Mieszkańcy Zamościa byli zdziwieni, ale szanowali swego ordynata, dlatego posłusznie wykonywali polecenia – sprząтали, piekli, gotowali.

Nadszedł ten dzień. Zadowolony ze swego **konceptu** Karol Gustaw wraz z **delegacją** zmierzali pod bramę miasta. Już planował, jak wpuści pozostałych żołnierzy za mury i przejmie władzę nad Zamościem. Z daleka zobaczył **krzątających** się ludzi.

– *Pewnie wyszli naprzeciwko, aby powitać mnie z honorem* – uznał król Gustaw.

Cieszył go kolejny podbój. Ale co to? Przed murami miasta stały suto zastawione stoły, a wokół unosił się wspaniały aromat potraw. Czego tam nie było? Stoły wręcz uginały się od

wszelkiego **jadła**. Na jednym stole stały pieczenie, dalej były różne ryby. Obok stały zupy. Na końcu umieszczono miody pitne i wina oraz piramidy z cukru. Większość potraw była dla króla i jego ludzi zupełnie nieznaną. Z jednej strony zapach kusił, z drugiej – była obawa.

– *Mówią u was „Gość w dom, Bóg w dom!”*, a tu widzę, że uczta będzie na polu. I jeszcze jakieś dziwne rzeczy nam przygotowaliście – powiedział ze złością król.

– *To nasze typowe polskie dania* – zaprzeczył z uśmiechem ordynat. – *Jesteście u nas tak długo, Panie, że powinnyście je poznać. To jest barszcz, a to bigos, kapusta kiszona ze słoniną, tam są kasze i jagły* – Sobiepan wskazywał kolejne potrawy. I tak wymieniał: gęsinę, dziczyznę, galarety, pasztety (w kształcie zwierząt i złożone). Potem mówił o wetach, czyli staropolskich deserach, a wśród nich kołaczki, serniki i makowce, miodowe placki i torty migdałowe, kisiele, powidła i kompoty. Dalej stały napoje – miody, piwa i czerwone wino.

Towarzyszący królowi szwedzcy żołnierze nie czekali na koniec tych opowieści, tylko łakomie próbowali kolejne potrawy. Przestali się też obawiać, czy zostaną otruci. Długotrwałe oblężenie spowodowało, że większość z nich przymierała głodem. Karol X patrzył ze złością na swoich ludzi, ale zrozumiał, że jego plan się nie powiódł.

– *Częstuj się, Panie! Jadła u nas nie brakuje!* – zachęcał ordynat Zamoyski. – *Ale pospiesz się, Panie, bo twoim ludziom tak bardzo smakują nasze dania, że możesz obejść się smakiem!*

Tej uwadze Sobiepana towarzyszył śmiech zebranych mieszkańców Zamościa, bo jak to mówią Polacy, „obejść się smakiem” oznacza, że „ktoś nie otrzymał tego, czego pragnie”. Król zrozumiał tę złośliwość ordynata, ale cóż mógł zrobić? Zamość pozostał niezdobyt.

Legenda opracowana na podstawie Krotochwili Pana Henryka Szkutnika, pod Zamościem A.D. 1656.

SŁOWNICZEK:

najeźdźca – (ukr. загарбник)

potop – (ukr. повінь)

niezwyciężona – (ukr. непереможний)

rzekł – powiedział

przechytryć – (ukr. перехитрити)

krzątać się – uwijać się – pracować intensywnie/ poruszać się energicznie podczas pracy

jadło – jedzenie

jagły – kasza jaglana

I. Po przeczytaniu tekstu legendy proszę odpowiedzieć na poniższe pytania.

1. Jak nazywano w Polsce najazd wrogiej armii ze Szwecji?

Odpowiedź:

2. W jaki sposób król Gustaw chciał zdobyć Zamość?

Odpowiedź:

3. Jak nazywał się ordynat Zamościa?

Odpowiedź:

4. Gdzie odbyła się uczta dla szwedzkiego króla i jego ludzi?

Odpowiedź:

5. Co oznacza powiedzenie „obejść się smakiem”?

Odpowiedź:

II. Poniżej znajdują się rozsypanki wyrazowe, z których należy ułożyć polskie przysłowia o gościnności. Proszę pamiętać o właściwym szyku zdania.

Przykład: **Gość w dom, Bóg w dom.**

| | | | | |
|-------|-------------|---------------|------------|-----------------------|
| 1. | Nigdzie | jak u Polaka. | gościnność | taka, |
| | | | | |
| 2. | postaw się. | Zastaw się, | A | |
| | | | | |
| 3. | bogata, | Tym | Chata | rada. Czym |
| | | | | |
| 4. | nawet | W | Gościnność | Sługę pana przemieni. |
| | | | | |

III. Proszę uzupełnić tabelę przymiotnikami w odpowiedniej formie.

| Lp. | Stopień równy | Stopień wyższy | Stopień najwyższy |
|-----|---------------|----------------|-------------------|
| 1) | duże | większe | największe |
| 2) | zły | | |
| 3) | | sprytniejszy | |
| 4) | | | najmądrzejszy |
| 5) | | lepsza | |
| 6) | smaczne | | |
| 7) | | mniejszy | |
| 8) | | | najlepsza |

IV. W tekście legendy znalazły się archaizmy. Proszę przyporządkować wyrazy staropolskie do ich współczesnych odpowiedników.

- | | | |
|-------------------------------|----|----------------|
| 1) powiedział | → | – rzekł |
| 2) uczta | a) | – koncept |
| 3) godny szacunku | b) | – fortel |
| 4) jedzenie | c) | – biesiada |
| 5) odwiedziny z poczęstunkiem | d) | – krotchwila |
| 6) podstęp | e) | – jadło |
| 7) anegdota | f) | – trakt |
| 8) droga | g) | – zacny |
| 9) pomysł | h) | – gościna |

V. Proszę do podanych przymiotników wpisać odpowiednie przysłówki.

- | | | | |
|-----|----------------|---|-------------------|
| 1) | sprytny | → | – sprytnie |
| 2) | smaczny | | – |
| 3) | gościnnie | | – |
| 4) | podstępny | | – |
| 5) | złośliwy | | – |
| 6) | mądry | | – |
| 7) | nieuczciwy | | – |
| 8) | odważny | | – |
| 9) | wesoły | | – |
| 10) | słodki | | – |

VI. Proszę wpisać odpowiednią formę w liczbie mnogiej.

- | | | | |
|----|-----------------|---|--------------------|
| 1) | cebularz | → | – cebularze |
| 2) | bigos | | – |
| 3) | tort | | – |
| 4) | zupa | | – |
| 5) | miód | | – |
| 6) | pieczeń | | – |
| 7) | kisiel | | – |
| 8) | piernik | | – |
| 9) | kołacz | | – |

VII. W tekście legendy wymieniono wiele potraw dawnej Polski, ale niektóre z nich wciąż można spotkać na polskich stołach, na przykład dania deserowe. Proszę przeczytać klechdę i zakreślić wszystkie wety (słodkości), czyli ciasta i desery.

| | | | | |
|------------------|----------------|------------------|-----------------|-----------------|
| cebularz | gęszina | kołacz | kompot | kisiel |
| barszcz | miód | dziczyzna | bigos | ryba |
| konfitury | sery | pierniki | wołowina | pieczeń |
| kasza | tort | grzyby | powidła | galarety |

VIII. Proszę połączyć nazwy potraw z ich definicjami.

| | | |
|----------------------|----|---|
| bigos | → | gotowana kiszona kapusta z mięsem i/lub grzybami |
| 1) barszcz | a) | dawny deser, ułożona figura z cukru |
| 2) miód pitny | b) | pszenny placek z cebulą i posypany makiem |
| 3) powidła | c) | ciasto z białego sera |
| 4) cebularz | d) | ciasto pszenne z ucieranym makiem |
| 5) kołacz | e) | ciasto pszenne lub żytnie z przyprawami korzennymi |
| 6) piramida | f) | wywar z buraków |
| 7) piernik | g) | alkohol |
| 8) makowiec | h) | przetwór owocowy ze smażonych śliwek |
| 9) sernik | i) | najstarsza polska potrawa, pieczywo weselne, sękacz |

IX. Proszę zastąpić frazeologizmy w tekście ich niefrazeologicznymi odpowiednikami. Proszę pamiętać o właściwej formie czasownika.

Król szwedzki długo 1) się głowił, aż w końcu 2) wpadł na pomysł, że wprosi się do Zamościa i podbije miasto jak niegdyś Grecy Troję. Jego 3) koniem trojańskim miał być list do Sobiepana z 4) gałązką oliwną.

– Takie fortele 5) mam w jednym palcu – powiedział do siebie 6) chytry jak lis władca, który nie po to 7) łamał sobie głowę, aby 8) odejść z kwitkiem spod murów miasta. Już za długo Szwedzi 9) łamali sobie zęby i 10) urabiali ręce po łokcie podczas oblężenia miasta. – Tym razem musi mieć 11) palme pierwszeństwa w tym sporze.

X. Proszę dopisać do podanych bezokoliczników czasowniki w formie bezosobowej, zakończone na – no lub -to.

| | | |
|---------------|---|----------------|
| wziąć | → | wzięto |
| czytać | | czytano |
| 1) planować | | |
| 2) gotować | | |
| 3) wypić | | |
| 4) zjeść | | |
| 5) przynieść | | |

- 6) zapraszać
- 7) biegać
- 8) robić
- 9) umyć

XI. ĆWICZENIE XI. (interaktywne)

Linki i kody QR do zadań

wordwall.net/pl/resource/42044415



<https://wordwall.net/play/42040/439/793>



KLUCZ

I. 1) potop szwedzki, 2) podstępem wprosić się do miasta na ucztę, 3) Sobiepan Zamoyski, 4) na łące przed murami miasta, 5) nie uzyskać tego, na co miało się ochotę; II. 1. Nigdzie gościnność taka, jak u Polaka. 2. Zastaw się, a postaw się. 3. Czym chata bogata, tym rada. 4. Gościnność nawet pana w służbę przemieni; III. 2) gorszy najgorszy, 3) sprytny najsprytniejszy, 4) mądry mądrzejszy, 5) dobra najlepsza, 6) smaczniejsze najsmaczniejsze, 7) mały najmniejszy, 8) dobra lepsza; IV. 2C, 3G, 4E, 5H, 6B, 7D, 8F, 9A; V. smacznie, gościnnie, podstępnie, złośliwie, mądrze, nieuczciwie, odważnie, wesoło, słodko; VI. bigosy, torty, zupy, miody, pieczenie, kisiele, pierniki, kołacz; VII. kołacz, miód, konfitury, pierniki, tort, powidła; IX. 1F, 2G, 3H, 4B, 5I, 6A, 7E, 8D, 9C; IX. 1) rozmyślać, 2) wymyślić rozwiązanie, 3) podstęp, 4) propozycja pokoju, 5) znać się na czymś/umieć coś bardzo dobrze, 6) podstępny, 7) szukać rozwiązania, 8) przegrać, 9) trudzić się bez sukcesów, 10) ciężko pracować, 11) wygrać; X. planowano, gotowano, wypito, zjedzono, przyniesiono, zapraszano, biegano, robiono, umyto; XI. (odpowiedzi w aplikacji).

Polowanie na czarownice. Legenda o zamojskich wiedźmach

W dawnych czasach wierzono, że światem rządzą siły nadprzyrodzone, zaś za przyczynę nieszczęść spadających na ludzi uważano magię, czary, „złe oko”. O nieczne sztuczki podejrzewano zwykle kobiety, które nazywano wiedźmami. Mieszkańcy dawnej Polski panicznie się ich bali i publicznie zabijali osoby podejrzewane o kontakty z siłami nieczystymi. Zatem nic dziwnego, że gdy pewien kronikarz przytoczył przepowiednię, iż Zamość znajduje się u wrót piekieł, a owe wrota zostaną otwarte przez czarownice, po czym zgraje demonów opanują świat, natychmiast rozpoczęto poszukiwanie tych, które mogą przyczynić się do zagłady świata.

W kwietniu 1664 roku sześć kobiet oskarżono o czary i zastosowano wobec nich cały wachlarz tortur: przypiekanie ogniem, rozciąganie na kole, szarpanie szczypcami. Następnie miały one spłonąć na stosie, jednak dzięki łaskawości Jana Sobiepana Zamojskiego zamieniono im wyroki na ścięcie mieczem. Przed śmiercią wskazały jeszcze jedną osobę: Katarzynę Bielenkowiczową – żonę miejscowego wójta. Była to prawdziwa kobieta renesansu: potrafiła bowiem czytać, jeździła konno, znakomicie posługiwała się bronią. Znała się także na medycynie, leczyła chorych ziołami. Dla swojego męża Macieja była prawdziwą podporą: gdy pod murami zamojskiej twierdzy stały wojska kozackie, dzielnie trwała u jego boku, opatrując rannych i pomagając w walce. Kiedy jej mąż został wybrany na wójta, kobieta nadal pomagała chorym, wstawiała się za niesłusznie oskarżonymi, czasem udawało się jej wyjednać dla nich łagodniejsze kary.

Dlaczego tak życzliwa i pomocna osoba została przez jedną z kobiet pomówiona o czary? Może przez zawiść, a może wójt Maciej obiecał jej łagodniejsze tortury, chcąc pozbyć się żony i wieść szczęśliwe życie z kochanką. Chodziły też słuchy, że Katarzyna umie oślepić wybraną przez siebie osobę, zaszywając żabie oczy włosom wybranej ofiary. Wyrok ścięcia wykonano 16 maja 1664 roku na rynku. Podobno tuż przed śmiercią kobieta zawołała w rozpacz: „Ponieważ z pałacu nie wyszła sprawiedliwość, to sąd tu kiedyś zamieszka. I nie prędzej go opuści niż własne okowy postawi. Oto nim rok minie wzywam dumnego ordynata na sąd boży. A nie zostanie po nim żaden dziedzic. I nad Zamościem zawisną czarne chmury”. Jej słowa okazały się prorocze, ponieważ obecnie w dawnym pałacu Zamojskich mieści się siedziba sądu. Zamościanie mawiają, że niekiedy po salach budynku przemyka drobna postać

ubrana w białą pelerynę – jest to duch nieszczęsnej Katarzyny. W majowe noce przechadza się też podcieniami zamojskich kamienic, można wtedy poczuć zapach ziół i nagły powiew chłodnego powietrza, nawet w upalny dzień.

Na podstawie: 1. *Legenda o nieszczęsnej Katarzynie*, [w:] Teresa Madej, Karolina Zdeb, *Opowieści o Zamościu. Legendy o duchach Zamościa*. Praca zbiorowa, Wydawnictwo Glob, Zamość, 2007, s. 11-15.

2. <https://opowiemcilegende.blogspot.com/2020/06/zamojskie-czarownice.html>

Dostęp: 10.07.2022 r.

3. *Legenda o nieszczęsnej Katarzynie*, Zakładka z legendą, Wydawnictwo MAKI, Lublin.

I. Proszę przeczytać legendę i zaznaczyć P – prawda, F – fałsz

1. W dawnych czasach to zwykle kobiety podejrzewano o kontakty z siłami nieczystymi. P/F
2. Wierzono, że Zamość znajduje się u wrót czyścica. P/F
3. O czary oskarżono 10 kobiet. P/F
4. Wobec kobiet podejrzanych o czary zastosowano tortury. P/F
5. Katarzyna Bielenkowiczowa była panną. P/F
6. Wyrok ścięcia wykonano w grudniu. P/F
7. W budynku dawnego pałacu Zamojskich obecnie znajduje się sąd. P/F

II. Proszę odpowiedzieć na pytania.

1. Dlaczego w Zamościu zaczęto polować na czarownice?
2. Jakie tortury stosowano wobec kobiet podejrzewanych o czary?
3. W jaki sposób Katarzyna pomagała ludziom?
4. O czym mówiła przed śmiercią?
5. Co obecnie znajduje się w pałacu Zamojskich?

III. Spośród podanych przedmiotów proszę wybrać te, które mogły należeć do wiedźmy.



IV. Proszę wymyślić nietypowe zastosowania dla poszczególnych atrybutów wiedźmy.

Źródła ilustracji:

<https://pixabay.com/pl/vectors/ba%20ka-kocio%20ek-zielony-magia-2022390/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/kapelusz-czarownica-zakl%99cie-magia-305669/>

<https://pixabay.com/pl/illustrations/bat-batman-nietoperz-sylwetka-3726896/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/tulipany-kwiaty-r%3b%5bcowe-tulipany-2923492/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/centrum-telefoniczne-s%82uchawki-2135513/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/ksi%85%bcka-otwarty-czytelnik-czytanie-158812/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/drink-kawa-herbata-nap%3b3j-156144/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/mapa-skarb%3bw-poszukiwanie-skarb%3bw-153425/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/krowa-jedzenie-gospodarstwo-rolne-48494/>

<https://pixabay.com/pl/vectors/miot%82a-wytrze%487-czyszczenie-307373/>

V. Proszę opowiedzieć, jak wyglądał dzień wiedźmy? (Proszę zastosować czasowniki w czasie przeszłym).

Pytania pomocnicze:

O której wiedźma wstawała?

O której godzinie i co jadła na śniadanie, obiad, kolację?

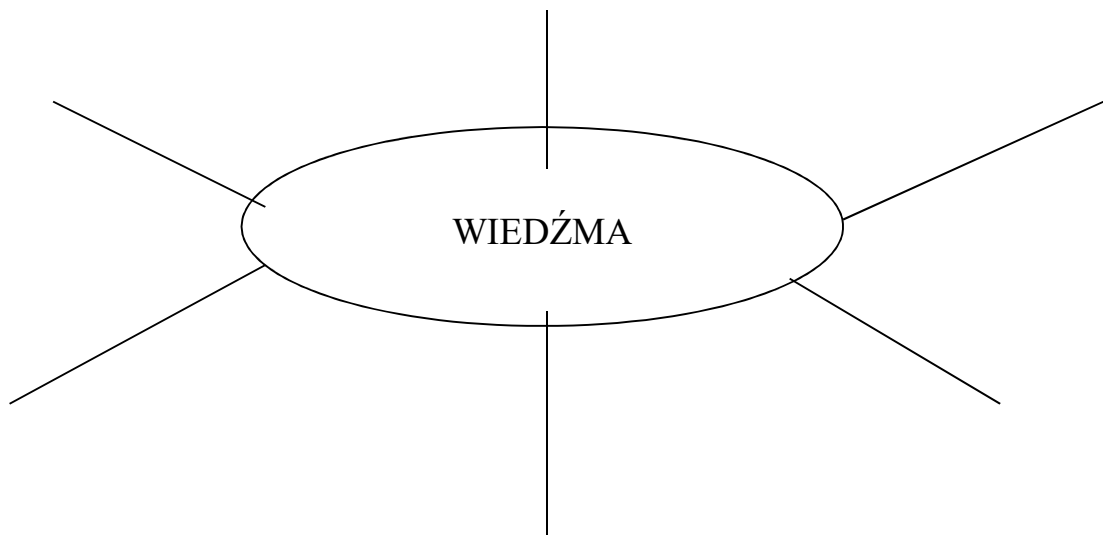
Jakie czynności wykonywała rano, po południu, wieczorem?

Jak wiedźma pracowała?

Jak spędzała czas wolny?

O której kończył się dzień wiedźmy?

VI. Proszę narysować mapę skojarzeń związanych ze słowem *wiedźma*.



VII. Proszę wybrać poprawną odpowiedź.

1. Siły nieczyste to:
 - a) złe duchy
 - b) nieumyśli ludzie
 - c) mieszkańcy nieba
2. Wrota to:
 - a) piwnica
 - b) brama, drzwi
 - c) ściana

3. Wójt to:
 - a) inaczej sprzedawca
 - b) rycerz
 - c) osoba, która rządzi miastem, gminą
4. Kobieta renesansu to:
 - a) kobieta utalentowana, wykształcona
 - b) kobieta prosta, niewykształcona
 - c) kobieta podstępna, złośliwa
5. Pomówić kogoś to:
 - a) przekonać do zrobienia czegoś
 - b) udzielić komuś pożyczki
 - c) niesłusznie oskarżyć

Link do interaktywnej wersji zadania:

<https://learningapps.org/display?v=pp9c450s522>

VIII. Proszę dopasować synonimy do poniższych wyrazów.

- 1) Okowy
- 2) Białogłowa
- 3) Dziedzic
- 4) Niecny
- 5) Słuchy
- 6) Podpora
- 7) Czarownica

- a) Plotki
- b) Kobieta
- c) Nieuczciwy
- d) Oparcie
- e) Kajdany
- f) Spadkobierca
- g) Wiedźma

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| | | | | | | |

Link do interaktywnej wersji zadania:

<https://learningapps.org/display?v=p13vpz3jj22>

IX. Proszę wstawić wyraz *wiedźma* w odpowiedniej liczbie i przypadku.

1. Lubię czytać legendy o polskich
2. Dawniej często palono na stosie.
3. Wielu ludzi ufało
4. W muzeum zobaczyłam woskową
5. Student napisał referat o najstarszej
6. Słowooznacza mądrą kobietę.
7. W legendzie o kazimierskim kogucie nie ma żadnych
8. Znajomy historyk interesuje się regionalnymi

KLUCZ

I.

1. P
2. F
3. F
4. P
5. F
6. F
7. P

II.

1. W Zamościu zaczęto polować na czarownice, ponieważ wierzono, że mogą one otworzyć wrota piekieł.
2. Wobec kobiet stosowano rozmaite tortury, np. przypiekanie ogniem, rozciąganie na kole, szarpanie szczypcami.
3. Katarzyna opiekowała się chorymi, walczyła o sprawiedliwość dla niesłusznie oskarżonych.
4. Mówiła, że w pałacu Zamojskich kiedyś będzie sąd oraz o tym, że ordynat umrze bezpotomnie.
5. W pałacu Zamojskich obecnie znajduje się sąd.

III.

Kociołek, księga z zaklęciami, kapelusz, miotła, nietoperz

IV.

Przykładowe odpowiedzi:

Kociołek można wykorzystać do ugotowania zupy.

Księgę z zaklęciami można wykorzystać do zaczarowania świata tak, by zapanował w nim pokój.

Kapelusz można wykorzystać do ochrony przed deszczem.

Miotłę można wykorzystać jako podpórkę pod roślinę.

Nietoperza można wytresować tak, by pełnił rolę nocnego zwiadowcy.

V.

Przykładowe odpowiedzi:

Wiedźma wstawała późno, około godz. 10.00, bo długo była aktywna.

Myła się źródlaną wodą, a potem jadła na śniadanie zupę ziołową i piła magiczny napój.

Po śniadaniu zmywała naczynia i sprawdzała w szklanej kuli wiadomości.

Następnie piła magiczną kawę i rozpoczynała dzień pracy: przyjmowała interesantów, robiła czarodziejskie wywary, zbierała i suszyła zioła.

Około 13 miała godzinną przerwę, jadła obiad i czytała magiczną księgę.

Po przerwie znowu przyjmowała interesantów, pracowała do godziny 19.00.

Po pracy jadła kolację, robiła zakupy na rynku i uczyła się nowych zaklęć.

Wieczorem spotykała się z innymi wiedźmami, wymieniała się z nimi plotkami i przepisami na najlepsze wywary. Czasami umawiała się na randkę z przystojnym wiedźminem.

Około północy rozmawiała z duchami o różnych sprawach.

O 1:30 brała prysznic i piła magiczny napój nasenny

Chodziła spać późno, około 2.00.

W wolnym czasie spała, spotykała się z koleżankami i z ukochanym.

VI.

Przykładowe odpowiedzi: czary, magia, pomaganie innym, miotła, zaklęcia, stos

VII.

1. a
2. b
3. c
4. a
5. c

VIII.

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| e | b | f | c | a | d | g |

IX.

1. wiedźmach
2. wiedźmy
3. wiedźmom
4. wiedźmę
5. wiedźmie
6. wiedźma
7. wiedźm
8. wiedźmami

O duchach z zamku w Krupem. Legenda z okolic Krasnegostawu

Krupe to niewielka miejscowość w południowo-wschodniej Polsce, w województwie lubelskim. Znajduje się ona na trasie Chełm–Krasnystaw, nad jeziorem, które jest częścią rozlewiska dopływu rzeki Wieprz. Główną atrakcją miejscowości są ruiny średniowiecznego zamku szlacheckiego wybudowanego w drugiej połowie XV wieku przez Jerzego Krupę. Początkowo był to drewniany gród obronny i dopiero wiek później nowy właściciel – Paweł Orzechowski – na fundamentach twierdzy wznosił murowany zamek obronny o renesansowym kształcie. Podobno zlecił on również wybudowanie tajemniczego grobowca, który znajduje się niedaleko Krupego, na wzgórzu zwanym Arianką lub Górą Ariańską. Budowla, mająca łącznie około dwudziestu metrów wysokości, powstała na planie kwadratu i została zwieńczona piramidą o wysokości około piętnastu metrów. Podobno w podziemiach tej nietypowej piramidy kryje się grób Pawła Orzechowskiego, który jako arianin nie mógł być pochowany na cmentarzu katolickim.

Niezwykłe są także losy samego zamku w Krupem. Budowla, która w kolejnych wiekach przechodziła w ręce różnych właścicieli, była wielokrotnie niszczona przez najeźdźców i pożary. Z czasem zamek popadł w ruinę, a legendy, które wokół niego narosły, do dziś rozpalają wyobraźnię kolejnych pokoleń. Podobno każdy śmiałek, który znajdzie się tam nocą, może stanąć oko w oko z duchami, których nie brakuje w zamkowych ruinach.

W mgliste wieczory nieopodal jeziora pojawia się duch szlachcica ubranego w kontusz. Krąży on wokół murów zamkowych, a potem rozplywa się w oddali. Podobno jest to jeden z dawnych właścicieli, który pilnuje skarbów ukrytych w ruinach zamku. W zamkowych okiennicach lub na dziedzińcu można także zobaczyć Białą Damę, która wyłania się z mgły unoszącej się nad mokradłami. Dawno temu Biała Dama miała wystraszyć nocujących w zamku ułanów, którzy przybyli tu, by na własnej skórze przekonać się, czy opowieści o duchach z Krupego są prawdziwe. Okoliczni mieszkańcy opowiadają też o tajemniczej karecie, która jeździ nieustannie między zamkiem a Górą Ariańską.

III. Do podanych wyrazów proszę dobrać synonimy z ramki.

ułan • śmiałek • duch • mokradła
dziedziniec • najeźdźca • zamek • fundament • grobowiec

Przykład: żołnierz – ułan

- 9. ałac –
- 10. zjawa –
- 11. podwórze –
- 12. bohater –

- 13. agresor –
- 14. podstawa –
- 15. bagnisko –
- 16. mauzoleum –
- 17.

IV. Proszę połączyć w pary.

| | |
|------------------|----------------------|
| 1. została | A. w ruinę |
| 2. stanąć | B. zwieńczona |
| 3. rozpalać | C. na własnej skórze |
| 4. popaść | D. legendy |
| 5. przekonać się | E. wyobraźnię |
| 6. narosły | F. oko w oko |

| | | | | | |
|----|----|----|----|----|----|
| 1. | 2. | 3. | 4. | 5. | 6. |
| B | | | | | |

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/display?v=p2h1opha23>

V. Do podanych zdań proszę wstawić w odpowiedniej formie zwroty i wyrażenia z poprzedniego zadania.

0. Jego ciężka praca w firmie motoryzacyjnej **została zwieńczona** sukcesem.
1. Po latach Andrzej wrócił do domu rodzinnego, gdzie odkrył, że imponujący kiedyś majątek
2. Anna, do czego może doprowadzić zachłanność.
3. Opowieści o duchach wszystkich miłośników mocnych wrażeń.
4. Wokół tajemniczego lasu o duchach błakających się nocą leśnymi ścieżkami.
5. Podczas safari Anna i Andrzej z lwem, który szykował się do ataku.

VI. Do podanych zdań proszę wstawić nazwę miejscowości *Krupe* w odpowiednim przypadku. Uwaga! Jedna forma jest zbędna.

Krupe • Krupemu • Krupego • Krupem
Krupem • Krupe • Krupego

0. **Krupe** to wieś położona w województwie lubelskim, niedaleko Krasnegostawu.
1. W znajdują się ruiny średniowiecznego zamku szlacheckiego.
2. O krąży wiele legend, które dotyczą znajdującego się tam zamku.
3. Właśnie mijamy leżące kilka kilometrów od Krasnegostawu.
4. W pobliżu doszło wczoraj do wypadku drogowego.
5. Mieszkańcy złożyli wniosek, który dotyczył odbudowy zamku.

VII. Do podanych wyrazów proszę dopisać:

| c) przymiotniki | d) rzeczowniki |
|------------------------|---------------------------------------|
| zamek – <i>zamkowy</i> | średniowieczny – <i>średniowiecze</i> |
| skóra – | renesansowy – |
| kwadrat – | szlachecki – |
| legenda – | katolicki – |
| ułan – | mglisty – |
| atrakcja – | drewniany – |
| podziemia – | prawdziwy – |
| rzeka – | murowany – |
| pokolenie – | tajemniczy – |
| budowla – | obronny – |

KLUCZ

I.

1-F; 2-P; 3-F; 4-P; 5-F; 6-F; 7-P.

II.

A – rozlewisko; B – piramida; C – kontusz; D – pokolenie; E – średniowiecze; F – dopływ.

III.

1 – zamek; 2 – duch; 3 – dziedziniec; 4 – śmiałek; 5 – najeźdźca; 6 – fundament; 7 – mokradała; 8 – grobowiec.

IV.

1-B; 2-F; 3-E; 4-A; 5-C; 6-D.

V.

1 – popadł w ruinę; 2 – przekonała się na własnej skórze; 3 – rozpałały wyobraźnię; 4 – narosły legendy; 5 – stanęli oko w oko.

VI.

1 – Krupem; 2 – Krupem; 3 – Krupe; 4 – Krupego; 5 – Krupego.

VII.

| | |
|-------------------------|--------------------------------|
| zamek – zamkowy | średniowieczny – średniowiecze |
| skóra – skórzany | renesansowy – renesans |
| kwadrat – kwadratowy | szlachecki – szlachcic |
| legenda – legendarny | katolicki – katolik |
| ułan – ułański | mglisty – mgła |
| atrakcja – atrakcyjny | drewniany – drewno |
| podziemia – podziemny | prawdziwy – prawda |
| rzeka – rzeczny | murowany – mur |
| pokolenie – pokoleniowy | tajemniczy – tajemnica |
| budowla – budowlany | obronny – obrona |

O rycerzu Włodzimierzu. Legenda włodawska

Dawno, dawno temu, kiedy Polską rządili królowie, a bezpieczeństwa kraju strzegli rycerze, zdarzyła się niezwykła historia. Pewien dzielny rycerz o imieniu Włodzimierz wraz ze swoją drużyną wracał z wyprawy wojennej. Mocno strudzeni wojowie postanowili zatrzymać się wśród sosen na wzgórzu nieopodal rzeki Bug. Podczas gdy jedni rozbijali obóz, inni wyprowadzili konie na popas, jeszcze inni wyruszyli w poszukiwaniu pożywienia: ktoś poszedł nad rzekę, ktoś inny do lasu. Wrócili po pewnym czasie obładowani zwierzyną i rybami. Rycerzom bardzo spodobła się ta okolica. Meandry dzikiej rzeki broniły wzgórza przed napaścią wroga, lasy były pełne zwierzyny, w szuwarach gnieździły się dzikie kaczki, a w głębinach rzeki kłębiły się dorodne sandacze, szczupaki, sumy i okonie.

Po naradzie ze starszyzną rycerską Włodzimierz postanowił, że założy w tym miejscu warownię. Jak postanowił, tak zrobił. W okolicznych osadach Włodzimierz znalazł cieśli, kamieniarzy, smolarzy – ludzi pracowitych i uczciwych. Widząc entuzjazm rycerzy, przystąpili do wytężonej pracy. Nieustraszeni wojowie także okazali się niezgorszymi drwalami i budowniczymi. Włodzimierz też zakasał rękawy i przystąpił z nimi do pracy. Okoliczne lasy i kamieniołomy dawały potrzebny budulec. Gród szybko nabierał dostojnego kształtu. Chłopi z okolicy pomagali, jak mogli: swoją pracą, płodami ze swoich ogrodów i pól. Wiedzieli, że mając po sąsiedzku gród obronny, a w nim odważnych wojów, w razie niebezpieczeństwa mogą liczyć na ich pomoc i schronienie. Na cześć mężnego rycerza Włodzimierza gród nazwano Włodawą. Za sprawą położenia na skrzyżowaniu dróg lądowych ze szlakiem wodnym – osada rosła i rozkwitała. To spowodowało, że osiedlali się tu kupcy i rzemieślnicy, ludność różnych narodowości i wyznań. Do dzisiaj to malownicze miasteczko, leżące nad brzegami rzek Włodawki i Bugu, nazywane jest miastem trzech kultur. Nadal istnieją tu świątynie trzech wyznań: rzymsko-katolickiego, prawosławnego i mojżeszowego.

I. Proszę zaznaczyć, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

| | | P | F |
|-----|--|---|---|
| 0. | Włodzimierz był rycerzem. | X | |
| 29. | Rycerze wracali z wyprawy wojennej i zatrzymali się na wzgórzu nad Dunajcem. | | |
| 30. | W lasach trudno było upolować grubszego zwierza, a w rzece były jedynie marne karasie. | | |
| 31. | Decyzję o budowie warowni Włodzimierz podjął po radzie ze starszą rycerską. | | |
| 32. | Budulec do budowy grodu był przywożony z odległych egzotycznych krajów. | | |
| 33. | Nazwa miasta wywodzi się od imienia Władysława. | | |
| 34. | Gród zbudowany przez Włodzimierza miał pełnić funkcje obronne. | | |
| 35. | Włodawa nazywana jest miastem trzech kultur. | | |

II. Do podanych słów proszę dobrać synonimy z ramki.

| |
|---|
| wiara • wygląd • dzielny • zakole budulec • chrobry • droga • warownia |
|---|

- | | |
|------------------------------------|-------------------------------|
| 1. gród obronny - ...warownia..... | 5. meander - |
| 2. mężny - | 6. materiał budowlany - |
| 3. kształt - | 7. wyznanie - |
| 4. odważny - | 8. szlak - |

III. Proszę wykreślić wyrazy, które nie pasują do pozostałych.

0. szczupak – sum – rzeka - ~~drwał~~

1. Włodawa – Bug – Włodawka – wróg
2. rycerz – mężny – kręty – wojownik
3. cieśla – rzemieślnik – kamieniarz – kupiec
4. gród – warownia – droga – miasto
5. dzielny - mężny – strudzony – odważny

IV. Proszę wybrać odpowiednią formę zaimka osobowego.

0. Rzeka była czysta i pełna ryb. Były w niej/nią/ ją szczupaki, sumy i okonie.
1. Włodzimierz zwołał starszyznę rycerską, bo chciał przedstawić ją/jej/je swój pomysł zbudowania grodu.
2. Rycerz potrzebował wielu rąk do pracy, dlatego szukał nich/nim/ich w okolicznych wsiach.
3. Rzemieślnicy pracowali ramię w ramię, a wojownicy razem z im/nimi/nim.
4. Rzeka wiła się wokół wzgórza, broniąc dostępu do niego/go/jego swoimi podstępnyimi wirami.
5. Wspólnie budowali gród, a okoliczne lasy dawały ich/im/nim potrzebny budulec.

V. Proszę połączyć wyrazy z definicjami.

cerkiew • rycerz • wzgórze • starszyzna • sandacz
synagoga • smolarz • popas • kościół • warownia

- A. _____ **rycerz** _____ dobrze uzbrojony i szlachetnie urodzony żołnierz walczący w czasach średniowiecza
- B. _____ dawna budowla wraz z umocnieniami ziemnymi służąca do celów obronnych
- C. _____ daw. zatrzymanie się w drodze dla nakarmienia koni i odpoczynku; pasienie lub pasienie się zwierząt
- D. _____ człowiek zajmujący się wyrobem lub sprzedażą smoły
- E. _____ świątynia prawosławna lub greckokatolicka
- F. _____ ludzie zajmujący wysokie stanowiska w jakiejś zbiorowości

- G. _____ ryba drapieżna z rodziny okoniowatych, o ubarwieniu szarym w niebieskie pręgi, żyjąca głównie w dużych czystych jeziorach i rzekach
- H. _____ świątynia żydowska
- I. _____ niewysokie wzniesienie terenu o łagodnym stoku; wzgórek, pagórek
- J. _____ świątynia rzymskokatolicka

VI. Proszę połączyć w pary.

| | |
|-------------------|---------------|
| 8. dzielny | H. praca |
| 9. malownicze | I. rzeka |
| 10. zakasać | J. rycerz |
| 11. wyteżona | K. woj |
| 12. nieustraszony | L. obóz |
| 13. przystąpić do | M. miasteczko |
| 14. dzika | N. pracy |
| 15. rozbijać | O. rękawy |

| | | | | | | | |
|----|----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| 8. | 9. | 10. | 11. | 12. | 13. | 14. | 15. |
| D | | | | | | | |

VII. Proszę wybrać poprawną odpowiedź.

1. Miasto nad Bugiem w województwie lubelskim:

- a) Parczew,
- b) Chełm,
- c) Włodawa.

5. Rycerz to:

- a) rodzaj skórzanego kaftana z metalowymi blachami lub łuskami,
- b) szlachetnie urodzony żołnierz w czasach średniowiecza,
- c) typ miecza.

6. Bohater legendy to:

- a) Włodzimierz,
- b) Władysław,
- c) Waclaw.

7. Włodzimierz postanowił zbudować:

- a) plac zabaw,
- b) fosę,

c) gród.

8. Miasto nazwano na cześć:

- a) króla Władysława Jagiełły,
- b) założyciela rycerza Włodzimierza,
- c) kniazia Włodzimierza.

7. We Włodawie osiedlali się:

- a) Hiszpanie, Francuzi, Czesi
- b) Polacy, Żydzi, Rusini,
- c) Szwedzi, Finowie, Norwegowie.

8. Włodawa nazywana jest miastem:

- a) czterech wież,
- b) trzech religii,
- c) trzech kultur.

7. W szuwarach nad rzeką gnieździły się:

- a) groźne bobry,
- b) zwinne wydry,
- c) dzikie kaczki.

Link do interaktywnej wersji ćwiczenia: <https://learningapps.org/display?v=p120pow9k22>

KLUCZ

- I. 1F, 2F, 3P, 4F, 5F, 6P, 7P.
- II. warownia 2. chrobry 3. wygląd 4. dzielny 5. zakole 6. budulec 7. wiara 8. droga.
- III. wróg 2. kręty 3. kupiec 4. droga 5. strudzony.
- IV. jej 2. ich 3. nimi 4. niego 5. im.
- V. A. rycerz B. warownia C. popas D. smolarz E. cerkiew F. starszyzna G. sandacz
H. synagoga I. wzgórze J. kościół.
- VI. 1D, 2F, 3H, 4A, 5C, 6G, 7B, 8E.
- VII. 1b), 2a), 3c), 4b), 5b), 6c), 7c).

O dzielnym dziku. Legenda łączyńska

Czy byliście kiedyś w mieście Łęczna na Wyżynie Lubelskiej? Znajduje się w widłach dwóch dopływów głównej rzeki w Polsce – Wisły. Pierwsza z tych rzek to Wieprz, a druga – Świnka, prawy dopływ Wieprza. Skąd takie nazwy? Nie wiadomo, ale już w pierwszych zapisach historycznych na początku XIII wieku pojawiały się te wyrazy słowiańskie, jak „**maciora**”, „**svina**” i „**świnia**”. Współcześni **etymolodzy** nie są zgodni co do pochodzenia tych **hydronimów**. Jedno jest pewne, świnia, zarówno jako zwierzę domowe, jak i dzika świnia, czyli **dzik**, mają swoje specjalne miejsce w historii Łęcznej. Nawet w herbie miasta znajduje się dzik jako waleczny obrońca mieszkańców.

Podobno legendarny dzik z herbu miasta Łęczna został uratowany podczas polowania. Kto go uratował? Są różne wersje tej opowieści, ale jedna z nich mówi, że małego dzika uratowali przechodzący przez dzikie **knieje** chłopcy. Byli to bracia, Czabor i Domastoj, którzy w mieście **terminowali** (uczyli się) u mistrza **rymarza**. Bracia wracali do domu tylko raz na trzydzieści dni, aby zobaczyć pana ojca, matkę i resztę rodzeństwa, dla których przynosili słodkie **wety** kupione w mieście. Kochali swoich bliskich i tęsknili za nimi, ale wiedzieli, że nauka u majstra rymarza to wielka szansa na to, aby mogli zostać **czeladnikami**. Pożegnali się z dziećmi, ucałowali w ręce ojca i matkę i ruszyli **traktem** leśnym do Łęcznej. Wtedy usłyszeli szczekanie psów, rzenie rumaków i krzyki myśliwych.

– *Może to zbójcy? Chowamy się?* – spytał z lękiem Domastoj. Był młodszy i zgodnie ze swoim imieniem najbezpieczniej czuł się w rodzinnej wspólnotce.

– *Nie, zbójcy by tak nie hałasowali* – zaprzeczył Czabor. Był najstarszy z rodzeństwa, a ojciec nadał mu imię, które znaczyło „ten, który spodziewa się walki”. Czabor starał się sprostać swemu imieniu i zawsze odważnie **stawiał czoła niebezpieczeństwu**. Wyciągnął zza pazuchy **procę**, którą ze sobą nosił i która nieraz pomogła im odpędzić dzikie zwierzęta dybiące (czyhające) na nich w lesie. Dał znak ręką bratu, aby się nie ruszał. Wtedy usłyszeli hałas i kwiczenie, a odgłosy te przybliżały się i stawały się coraz głośniejsze.

– *Patrz, coś tu biegnie* – zawołał z przerażeniem Domastoj i rzucił się do ucieczki.

– *Stój! Pamiętasz, co **prawił** pan ojciec? Nie wolno uciekać* – zatrzymał go Czabor i ustawił się przed bratem jak tarcza obronna. – *Bądź cicho i nie ruszaj się!* – przestrzegł cicho brata.

– *Ze strachu i tak się nie ruszę!* – szepnął drżącym głosem Domastoj i przykucnął przy ziemi, zakrywając oczy rękami.

A do nich coś biegło. Coś małego, jak zauważył Czabor, który uważnie wpatrywał się w gąszcz poszycia lasu. Usłyszał żalosne kwiczenie, które chłopcu bardziej przypominało **kwilenie** ich małej siostrzyczki Ciesi niż kwik groźnego **odyńca**.

– Co to może być? – zastanawiał się chłopiec. I wtedy zobaczył małego dziczka, przerażonego i całego we krwi. Dzikie **prosię** biegło przed siebie, ale gdy zobaczyło chłopców, to przeraziło się jeszcze bardziej i zaczęło rozglądać się za nową drogą ucieczki. Jednak zabrakło mu sił, tylne nóżki się ugięły i **świnka** ze smutnym kwiczeniem opadła na **runo**. Zwierzę zamknęło oczy i zrezygnowane czekało na niechybny koniec swojego życia.

– *Trzeba pomóc, pewnie jest ranny* – zaproponował Domastoj – *I boi się bardziej ode mnie* – dodał po chwili chłopiec, patrząc na wyczerpane zwierzątko.

Czabor stał niezdecydowany, co robić. – Dzik to dzik, chociaż jeszcze mały, ale w końcu urośnie – myślał. – A człowiek i dzik nie powinni **wchodzić sobie w drogę**.

– *Lepiej go zostawić. Może jest tu jego matka? Chyba nie chcesz **stanąć oko w oko** z dziką **lochą** z **puszczy**?* – zapytał brata. Chciał go przestraszyć, ale sam też się czuł niepewnie. Z dzikami nigdy nie wiadomo, a nieraz widział poszarpane rany mężczyzn, którzy wracali z polowań. A ilu z nich nigdy nie wróciło, bo przegrali w starciu z dziką zwierzyną? – rozmyślał Czabor.

– *Co robisz?* – krzyknął ze strachu Czabor, widząc, że jego młodszy braciszek gładzi warchlaka i przemawia do niego spokojnie jak do dziecka.

– *Nie krzycz* – odpowiedział Domastoj i dalej zajmował się zwierzątkiem, które patrzyło uważnie na chłopca. – *Nie jest ranny* – zauważył chłopiec i wycierał łeb małego prosiaka. – *To pewnie jest krew innego dzika. Może jego matki? Biedny dziczek, sierota!* Odwrócił się do Czabora i spokojnym głosem zapowiedział: – *Nie pozwolę go skrzywdzić i nie zostawię go tutaj!*

Czabor milczał, więc Domastoj jeszcze raz powtórzył: – *Nie pozwolimy go skrzywdzić, prawda, bracie? Uratujemy tego małego warchlaka, skoro znalazł się na naszej drodze.*

I tak mały dzik stał się ich towarzyszem podróży, a potem zwierzęciem domowym. Chłopcy zabrali go do miasta, a Domastojowi udało się przekonać mistrza, że warchlak jest niegroźny i może się wychowywać z innymi prosiętami w oborze. Domastoj obiecał też, że będzie zarabiać na jego utrzymanie. Czabor na początku nie rozumiał tego przywiązania swego brata do małego wieprzka. Z czasem jednak nawet i on polubił dzika, który okazał się o wiele mądrzejszy niż ich psy, z którymi „Dziczek”, jak nazwali dzika, najchętniej przebywał.

Mijały tygodnie, a „Dziczek” z warchlaka zmieniał się coraz bardziej w dzikiego wieprza. Mieszkańcy Łęcznej dziwili się, że mistrz-rymarz zgadza się na takie dziwactwa, zamiast zrobić, co trzeba, czyli zabić i zjeść zwierzę, a z jego skóry zrobić **końskie uprzęże** i inne rymarskie wyroby. Kilka razy nawet przychodzili do mistrza, mówiąc, że to się **nie godzi** lub że to niebezpieczne trzymać dzikie zwierzę na podwórku czy przechadzać się z nim jak z psem. Plotki sprawiły, że mistrz zaczął mieć wątpliwości i nie wiadomo, jak to skończyłoby się dla Dziczka, gdyby nie pewne wydarzenie.

Oto pewnej letniej nocy, gdy wszyscy mieszkańcy spali głębokim snem, w mieście wybuchł pożar. Ogień rozprzestrzenił się w **okamgnieniu**, obejmując płomieniem słomiane dachy domostw i drewniane konstrukcje pracowni majstra. Nikt z mieszkańców się nie obudził i nawet okoliczne psy straciły czujność. Tylko Dziczek dostrzegł niebezpieczeństwo i zaczął głośno chrząkać, kwiczeć, a jak to nie dało rezultatu – uderzał swoimi dużymi kłami w drzwi izby, w której spali chłopcy. Pierwszy zbudził się Czabor i już z gniewem miał zbesztać wieprza, gdy spostrzegł, co się dzieje.

– Dobry Dziczek, dobry! – pochwalił dzika. – Biegnij, obudź mistrza! Ja obudzę Domostaja i innych – przemówił do zwierzęcia, tak był pewien, że ten go zrozumie i zrobi co należy. I miał rację. Dziczek pobiegł do drzwi mistrza, po drodze budząc psy, a potem przewodził im, dobijając się do kolejnych ludzkich domostw. Gdy już wszyscy się obudzili, mieszkańcy stali przerażeni i nie wiedzieli co robić – uciekać, czy próbować coś ratować. Mistrz i obaj bracia dowodzili ratunkiem gaszenia pożaru. Tu też nieoceniona okazała się pomoc Dziczka i jego siła. Resztę nocy mieszkańcy walczyli z ogniem, aż w końcu udało się zapobiec nieszczęściu.

Wszyscy dziwili się, patrząc rano na zgliszcza, że w tak strasznej pożodze nikt nie zginął, a nawet udało się im uratować domowy **dobytek**. Wszyscy też zgodnie uznali, że powinni być wdzięczni dzikowi za jego czujność i odwagę. W dowód uznania mieszkańcy zaproponowali, aby Dziczka uhonorować. Tylko jak? Postanowili, że wieprz zostanie na zawsze ich

honorowym bohaterem i umieścili go w herbie miasta Łęczna. Nikt go jednak już nie nazywał Dzikim, ale Dzikim – walecznym odyńcem, przyjacielem mieszkańców Łęcznej.

Legenda opracowana na podstawie „Legend z ziemi łużyńskiej” Marii Kieres-Kramek, Łęczna 2008.

SŁOWNICZEK:

hydronim – nazwa rzeki, jeziora lub innego akwenu

prawić – mówić

trakt – droga

rumak-koń

wety-słodycze

za pazuchą – w zanadru

dobytek – dorobek (życia)

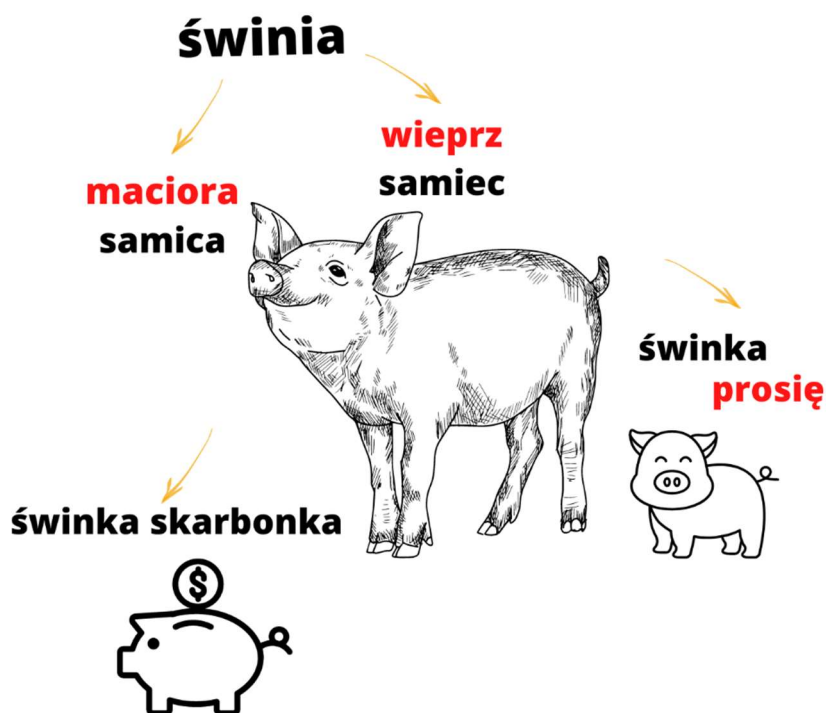
niechybny – nieuchronny, nieunikniony

w okamgnieniu / w mgnieniu oka – szybko

knieje, puszcza – gęsty i dziki las (knieje – miejsce polowań, puszcza – bez działalności człowieka; **runo** – poszycie leśne (mech, porosty)

rymarz (ukr. шорник)

proca (ukr. рогатка)



c) byli czeladnikami zatrudnionymi u mistrza rymarza.

4. Czym zajmował się mistrz rymarz?

- a) był rzemieślnikiem i szył ze skóry uprzęże oraz siodła dla koni
- b) był kupcem, który sprzedawał końskie uprzęże
- c) był rzemieślnikiem i wyrabiał różne przedmioty ze skóry, np. buty.

5. Jak często chłopcy mogli odwiedzać swoją rodzinę?

- a) raz na miesiąc
- b) raz na 30 dni
- c) raz w tygodniu.

II.

Proszę przyporządkować definicje do występujących w tekście legendy wyrażeń frazeologicznych.

to się nie godzi – to nie wypada

| | | |
|----|---|--|
| 1) | stanąć oko w oko | A) - przeszkadzać komuś |
| 2) | stawiać czoła (czoło) niebezpieczeństwu | B) - błyskawicznie, szybko |
| 3) | w mgnieniu oka | C) - znaleźć się bezpośrednio w niebezpieczeństwie |
| 4) | wyciągnąć zza pazuchy | D) - to, co się ma w zanadru |
| 5) | wchodzić sobie w drogę | E) - oprzeć się, przeciwstawić się (komuś) |

III. Proszę wskazać przysłowia, które wiążą się z tekstem legendy.

Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie.

- A. Dobra odwaga, ale żeby była mądra.
- B. Kto nie sieje, ten nie zbiera.
- C. Bez pracy nie ma kołaczy.
- D. Do odważnych świat należy.
- E. Kto wpadł do wody, nie boi się deszczu.

F. Okazja czyni złodzieja.

G. Kościół zdobi ołtarz, a człowieka miłosierdzie.

H. Wdzięczność jest pamięcią serca.

I. Złe towarzystwo na złe wychodzi.

IV. Proszę wskazać, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (F).

| Lp. | | P | F |
|-----|--|---|---|
| | Świnia znalazła się w herbie miasta na pamiątkę nazwy jednej z rzek, u rozwidlenia której leży Łęczycza. | | X |
| 1. | Domastoj był najstarszym z rodzeństwa, a Czabor – najmłodszym. | | |
| 2. | Bohaterzy terminowali u majstra, bo chcieli zostać jego czeladnikami. | | |
| 3. | Majster rymarz zajmował się wyrabianiem beczek, które potem sprzedawał w Łęczycy. | | |
| 4. | Chłopcy uratowali warchlaka podczas polowania w kniei i zaprowadzili go do swego domu. | | |
| 5. | Znalezionego warchlaka nazwano „Dziczkiem”. | | |
| 6. | Mieszkańcom miasta od początku podobał się pomysł hodowania małego dzika razem z innymi zwierzętami domowymi. | | |
| 7. | Mieszkańcy miasta nieprzychylnie patrzyli na to, że mały dzik przebywa wśród zwierząt domowych i ludzi w mieście. | | |
| 8. | Pewnej zimowej nocy Dziczek miał okazję wykazać się przed mieszkańcami miasta swoją odwagą, kiedy uratował miasto od pożaru. | | |
| 9. | Pewnej letniej nocy, kiedy wszyscy w mieście spali głębokim snem, tylko Dziczek stał na straży i w porę obudził mieszkańców, ratując ich ty samym od pożaru. | | |

V. Do podanych archaizmów proszę dobrać ich współczesne odpowiedniki.

trakt – droga; terminować – uczyć się rzemiosła

| | | | |
|----|----------|----|--|
| 1) | rumak | a) | poszycie leśne |
| 2) | prawić | b) | mówić |
| 3) | runo | c) | koń |
| 4) | puszczyk | d) | gęsty las, miejsce polowań |
| 5) | puszcza | e) | dziki, gęsty las, bez działalności człowieka |
| 6) | knieje | f) | sowa |

VI. Proszę uzupełnić zdania wyrazami z tekstu legendy.

Chłopcy zabrali uratowanego warchlaka 1) (*gdzie?*), a Domastojowi udało się przekonać 2) (*kogo?*), że mały dzik jest niegroźny i może się wychowywać z innymi prosiętami w oborze. 3) (*Kto?*) obiecał też, że będzie zarabiać na jego utrzymanie. Z czasem drugi z braci, 4) (*kto?*) również polubił dzikiego prosiaka, którego nazwali 5) (*jak?*)

„Dziczek” z warchlaka zmieniał się z czasem 6) (*w co?*) Mieszkańcy Łęcznej dziwili się, że mistrz-rymarz zgadza się na takie dziwactwa. Ich zdaniem, dzika należało zabić i zjeść, a z jego skóry zrobić 7) (*co?*) Oto pewnej letniej nocy, gdy wszyscy mieszkańcy spali głębokim snem, w mieście 8) (*co się wydarzyło?*) Ogień bardzo szybko się rozprzestrzenił. Tylko Dziczek dostrzegł niebezpieczeństwo i głośno 9) (*co robił?*) i, aby obudzić śpiących mieszkańców miasta. Uderzał swoimi kłami w drzwi izb, aż obudzić śpiących braci i mistrza. Po udanej obronie miasta przed pożarem, mieszkańcy zaproponowali, aby Dziczka uhonorować. 10) (*Jak?*)

VII. Do tekstu legendy został dołączony słowniczek oraz schemat rysunkowy porządkujący słownictwo. Proszę na tej podstawie zakreślić te wyrazy, które dotyczą dzików.

| | | | |
|---------------------|-------------------------|------------------------|---------------------|
| warchlak | dzik | świnka morska | słoń |
| chomik | świnka skarbonka | wieprz | maciora |
| locha | Świnka Piggy | chory na świnkę | prosię |
| Świnka Peppa | prosiak | odyniec | ześwinić się |

VIII. Proszę wpisać odpowiednie onomatopeje (wyrazy dźwiękonaśladowcze).

| | | | |
|------------------|----------------|----------------|------------------|
| kwili | krzyczą | kwiczy | gdaczą |
| szczekają | rzą | dzwonią | chrząkają |

prosię kwiczy

- 1) małe dziecko (*cicho płacze*) –
- 2) konie –
- 3) psy –
- 4) świnie –
- 5) dzwony –
- 6) ludzie (*głośno*) –
- 7) kury –

IX. Proszę uzupełnić tabelę przysłówkami w odpowiedniej formie.

| Stopień równy | Stopień wyższy | Stopień najwyższy |
|----------------------|-----------------------|--------------------------|
| dużo | więcej | najwięcej |
| | | najgroźniej |
| odważnie | | |
| | lepiej | |
| zimno | | |
| | | najmniej |

X. Do podanych wyrażień proszę podać antonimy.

- 1) odważny chłopak -
- 2) najstarsi mieszkańcy -
- 3) groźne psy -
- 4) dzika świnia -
- 5) słoneczny dzień -
- 6) piękne miasto -

XI. (interaktywne)

Link i kod QR do zadania

wordwall.net/pl/resource/42066543



KLUCZ

I. 1C, 2B, 3B, 4A, 5B; II. 1C, 2E, 3B, 4D, 5A; III. A, D, G, H; IV. 1F, 2P, 3F, 4F, 5P, 6F, 7P, 8F, 9P;
V. 1C, 2B, 3A, 4F, 5E, GD; VI. 1) do miasta, 2) mistrza, 3) Domastoj, 4) Czabor,
5) Diczkiem; 6) wieprza 7) rymarskie wyroby, 8) wybuchł pożar), 9) chrząkać i kwiczeć),
10) Postanowili, że wieprz zostanie umieszczony w herbie miasta Łęczna; VII. warchlak, dzik, wieprz,
locha. VIII. kwili, 2) rzą, 3) szczekają, 4) kwiczą, 5) dzwonią, 6) krzyczą,
7) gdaczą; IX. groźnie groźniej, odważniej najodważniej, dobrze najlepiej, zimniej najzimniej, mało
mniej; X. strachliwy, najmłodszy, łagodne, domowa, pochmurny, brzydkie;
XI. (poprawne odpowiedzi są w aplikacji).

